

HRYHIR ŤUŤUNNYK

KLYMMEK

ALBATROS

ALBATROS

HRYHIR TUTUNNYK
KLYMEK

HRYHIR TŮUNNYK
KLYMEK

ALBATROS
PRAHA
VESELKA
KYJEV

© Vydavnyctvo Veselka, 1976
Translation © Jaroslava Bitzanová, 1985
Illustrations © Bohunka Waageová, 1985

1

Ze zajetí snu probudila chlapce chladná rosa, která mu padala na bosé nohy. Spatřil nad sebou šedě fialkové nebe bez vlaštovek a lehkých, zlatavých mráčků na obzoru, jaké bývá jen na jaře při východu slunce. Klymek si zachumlal nohy pod okraj dlouhého železničářského pláště, aby se zahřál, a chvějící se zdřevěnělou rukou nemotorně rozhrnoval slámu před obličejem. Spal ve stohu.

Slunce právě vyšlo, ve stříbřité rose ležel od stohu přes strniště dlouhý stín a vzduch sladce voněl polehlým, udusaným žitem, které už klíčilo, a uschlými myšimi hnízdy. Večer myšky Klymka lechtaly, lezly mu po ruce i po nohou, rozjařené pištěly a on je odháněl, jak mohl, odkopával je nohama a zlostně na ně volal kšc, dokud neusnul.

Opřel se o lokty, aby viděl na cestu, po níž se měl vydat dál, ale hned nato se roztrásl zimou, která mu pronikala do celého těla, až mu zuby zacvakaly.

V noci se mu zdálo o velkém hejnu žlutých havranů a vrabců. Ten sen vyvolal zážitek ze včerejšího dne, kdy nad vesnicí vzlétl mrak velkého javorového a drobného višňového listí. Klymek právě vyšel za železniční stanicí na cestu do stepi a naposledy se ohlédl zpět. Vítr proměnil záplavu listí

KLYMEK

ve sloup, který rostl výš a výš k oblakům, až se začal zvolna hroutit a rozpadat, a konečně zmizel.

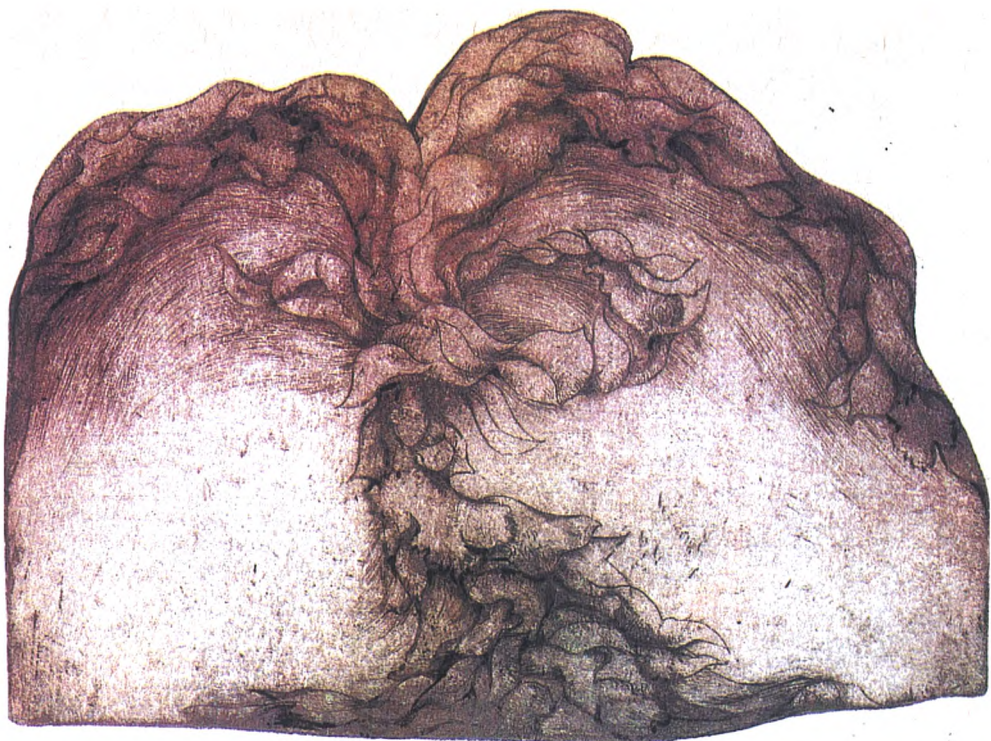
V stepi bylo ticho. Strniště a stepní tráva nad cestou se blýskaly v slunečních paprscích a na velkých pavučinách se třpytily kapičky rosy. V dálce mezi telegrafními sloupy a nízkými kopečky vyhlížely zasněžené, křídově růžové hory jako hořící hranice. Někde blízko těch hor prý stojí velké město Slavjansk a mezi vrchy leží na zemi celé balvany soli, vezmi si, kolik je ti libo. Klymek také slyšel, že za sklenku soli se dostane všechno možné. Miska či dvě kukuřice, kbelík brambor i opravdový chleba.

Chlapec šel bos, v krátkých kalhotách, staré námořnické blůze, kdysi bělounké, a teď šedé, a v železničářském kabátě strýce Kyryla, kterému, jak Kyryl říkal, bylo už sto let a vydržel jen proto, že byl už před léty pořádně napuštěn mazutem. Nezničil ho ani déšť, ani sních, ani slunce. Byl cítit lokomotivou. V noci chladil a ve dne na slunci sálal a páčil na zádech a na ramenou.

Klymek žil ve dvou se strýčkem Kyrylem od té doby, co ztratil rodiče. Bydleli v železničářském domě u trati, a když kolem zahřměl těžký vojenský vlak, zdálo se, že i dům se dává do pohybu. Stěny se chvěly, podlaha se třásla, okenní tabulky drnčely a barák jako by bručel a sténal. Potom, když se nákladňák vzdaloval a rachot utichal, budova se zvolna uklidňovala, až stála jako předtím a pod okny zase cvrlikali vrabci.

Strýc Kyryl byl strojníkem na velké lokomotivě

KLYMEK

a chodil do práce v různou dobu. Tu ráno, jindy přes den a někdy v noci, když chlapec už spal. Vracel se vždy nečekaně, s plechovým železničářským kufříkem v ruce a unavenýma očima, ale s úsměvem pro Klymka.

„Tak co, kamaráde, nebál ses v noci?“ vyptával se a odkládal si přitom koženou čepici s bílými kladívky. Čepice mu na čele zanechávala vytlačený červený proužek, který ani do příští směny nezmižel. Potom se strýc myl ve velkém mosazném umývadle, dlouho si utíral ruce s praskajícími klouby, třebaže on i Klymek dobře věděli, že ruce stejně pořádně nevymyje.

„Co nevidět vyrosteš, chlapče, a pak hajdy

KLYMEK

k nám na lokomotivu," říkával strejda Kyryl. „Vy- učíš se pomocníkem strojvedoucího a budem se mít. Spolu do práce, spolu z práce.“

Když se strýc umyl, oblékl si čistou košili a usedl ke stolu.

„Tak a teď si přines úkoly, podíváme se, jak jsi na tom s učením.“

To byla pro Klymka nejradostnější chvílka. Mohl před strýce položit pečlivě popsané školní sešity a sám se dát do práce. Vynesl nádobu se špinavou vodou smíšenou s dehtem, vytřel politou podlahu a tiše, aby se strýc neobrátil, mu nalil talíř horké vonící polévky, kterou sám uvařil. Ze strýcovy kontroly sešitů neměl strach, jen výjimečně měl ze psaní trojku.

„A heleďme, copak je tohle?“ vyskočil Kyryl od stolu, „měls napsat tele, a tady stojí tetele.“

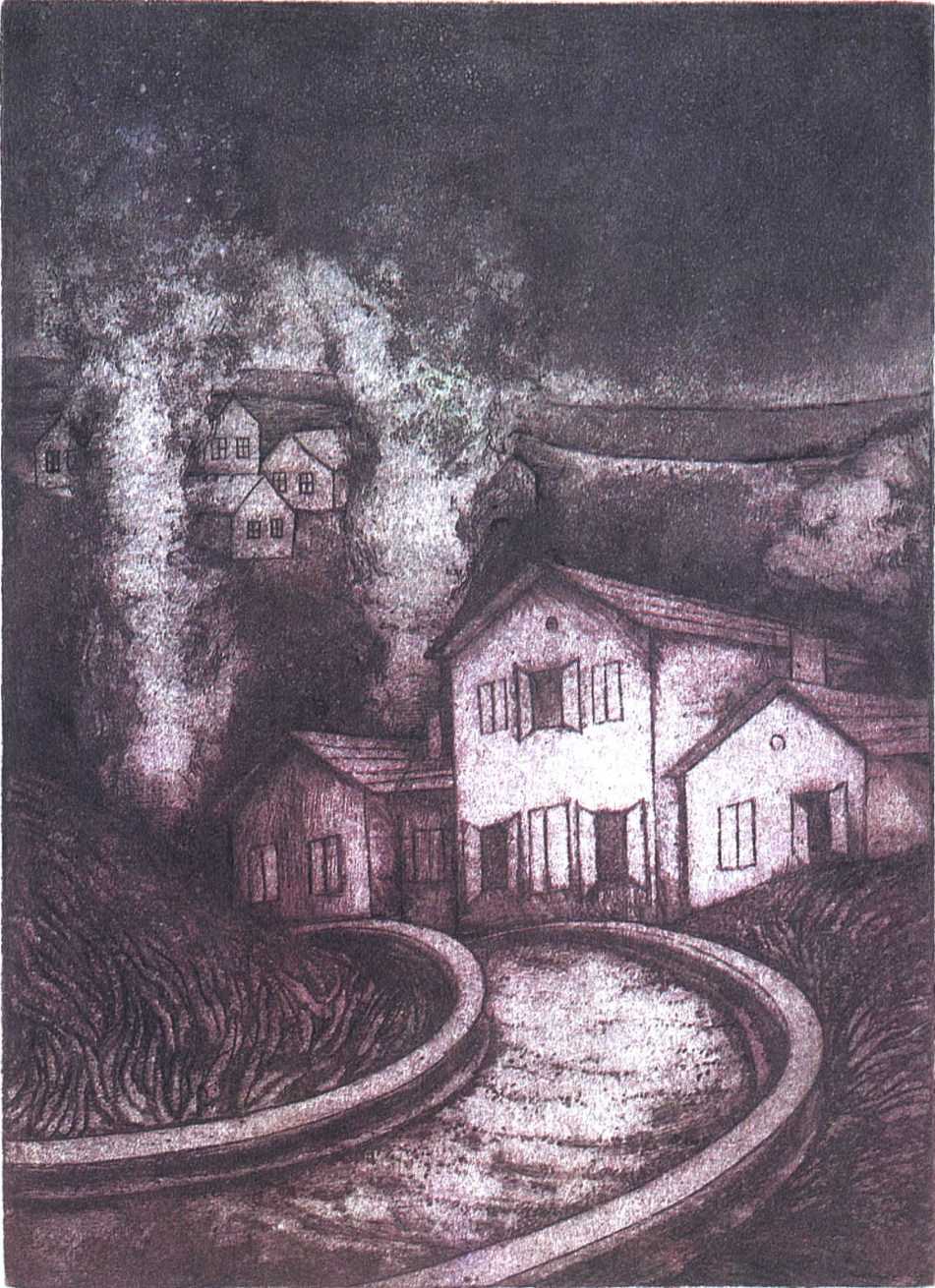
„To bylo tak,“ ozval se provinile Klymek. „Mně totiž o velké přestávce tak zkřehly ruce, že jsem se celý tetelil...“ Strýc Kyryl, spokojený, že našel chybu, odložil sešity a pustil se do jídla.

„Ta je, pane, ale dobrá,“ liboval si, sotva spolkl první lžíci. „Málokterá kuchařka by ji tak dovedla uvařit. Vezmi si z kredence něco na zub.“

Klymek vytušil, že to asi strýc řekne, přesto se vždy zachvěl obavou. Co když ne, co když zapomeně?

Ve skřínce, která byla cítit mazutem stejně jako strýcova železničářská uniforma i sám Kyryl, ležely nablýskané klíče a klíčky. Byly od lokomotivy a Klymek se jich nikdy nedotýkal, jen se na ně

KLYMEK

zbožně díval. Kromě nich tam bylo ještě kladivo, chomáček bílé tkaniny, velký džbán, s nímž se na zastávkách nabírala voda z lokomotivy, a pak s trochou cukru se připravil čaj, a ještě kapesní nožík na chleba. V džbánu našel také něco na zub. Hromádku perníků, lízátko, svázaná k sobě bílou nití, nebo jiné dobroty.

Večer strýc Kyryl, vymydlený, oholený a v dobré náladě, šel se svým kufříkem znovu na stanici a chlapec ho doprovodil až k lokomotivě. Stála na odstavné koleji, ještě teplá od minulé cesty. Z komína se trochu kouřilo, z potrubí s tichým syčením vyrážela pára a omývala umazaná kola. Lokomotiva odpočívala, svítila černými mastnými boky a nablýskanou mědí. U ní bylo i v zimě teplo.

„Dej doma na všechno pozor, Klyme. A v noci se neboj a spi. V noci je všechno stejné jako ve dne, jenom je tma.“

Chlapec pak běžel zpátky domů a strýc se na něj usmíval a mával mu z lokomotivní kabiny, takhle, jenom prsty.

Klymek se nebál noci, protože dům téměř nikdy celý nespal. Žilo v něm mnoho lidí a všichni pracovali na železnici. Chodili na směny a vraceli se každý v jinou dobu, takže se v domě vždycky našel někdo, kdo nespal. K tomu ještě budova stála na tak příhodném místě, že byla ze všech stran osvětlena. Ze stanice, z dílny i od šachty. Celou noc se topila ve světle jako loď na stříbřitém moři. A co

KLYMEK

zvuků halasilo v noci na stanici. Nárazníky hřmotily ocelovými talíři, výhybkáři na sebe křičeli jeden přes druhého, obchůzkáři rytmicky zvonili kladivy na kolejích a nad staniční budovou stále bzučel ventilátor. V baráku to vždy vonělo pražci, uhelným prachem, párou z kotle a pelyňkem, který rostl před okny. Světlo ze všech stran kreslilo na stěně proti Klymkově posteli velké, různobarevné květy. Červené máky, modré chrpy a žluté slunečnice se chvěly a třepotaly větrem jako ve stepi. To byly nejkrásnější noci v Klymkově životě.

Byl by vyrostl uprostřed těchto kvetoucích nocí, kdyby nepřišly jiné, bez světla. Zvuky zůstaly, ale ve tmě zněly jinak, pochmurně, tlumeně, jako z hluboké tůně. V těch černých nocích jezdily vlaky častěji a rychleji než kdykoli dříve, ale z otevřených vagónů to už nevonělo jedlovým dřevem nebo čerstvou pšenicí, ještě mokkými, právě nařezanými poleny a cihlami. Páchlo to léky, kouřem z vojenských polních kuchyní a rozpálenými úlomky letadel a zbraní. Jedné takové noci se lokomotiva strýce Kyryla nevrátila na stanici, i když na ni už dlouho čekala nová směna. Klymek tehdy celou noc proběhal na stanici, naslouchal poplašenému houkání lokomotiv, ale tu známou mezi nimi nenašel. Hukot strýcovy lokomotivy byl jediný na světě a chlapec by ho byl poznal mezi tisíci.

Za úsvitu přijela na stanici drezína a přivezla strýce Kyryla, jeho pomocníka, starého Kondratovce, který jezdil ještě na carských lokomotivách, a topiče Slavka harmonikáře. Drezínu ze všech

KLYMEK

stran obklopili železničáři, obchůzkáři, svářeči, výhybkáři — a Klymek se tím návalem nemohl vůbec protlačit. Viděl jen, že všichni smekli a sklonili hlavy a pak začal křičet a bušit pěstmi na shrbená záda:

„Pusťte mě!“

Poznali ho a rozestoupili se. Klymek zahlédl jen strýcovu šedivou kšticí čouhající zpod plachty, chytil se okraje korby, aby mohl vylézt nahoru, ale někdo ho vzal za rameno.

„Počkej trochu, chlapče, hned se podíváš.“

„Přímý zásah . . .“ poznamenal někdo chvatně.
„Do tendru. Zavalilo je uhlí.“

Navečer strýce uložili u otevřených dveří železničářského domu. Venku bylo větrno. Po chodbě šustilo první podzimní listí ze staničního parčíku a vnikalo až do odlehlých koutů domu. Unavení železničáři přicházeli mlčky v promaštěných kombinézách, smekali čepice, loučili se s mrtvým kamarádem a zase odcházeli do práce. Sešly se ženy z celého domu a tiše vzlykaly, jen teta Mořa, která bydlela ve vsi, plakala hlasitě a tiskla se tváří k strýcovým začernalým rukám, zkříženým na hrudi. Často mu nosila čistě vyžehlené košile, vonící prostým jádrovým mýdlem. Mrtvému ležely u hlavy pugétky čerstvých i suchých květů, macešky ze záhonu u skladiště, astry z něčí zahrádky i suché polní květiny a stepní tráva. Kytice voněly mdlou nasládlou vůní a strýcův nový oblek připo-

KLYMEK

mínal Klymkovi dny loučení před dlouhou cestou.

Na hřbitově už chlapec neplakal, jen se třásl zimou a chraptivě vzlykal. Slunce zapadalo a plavalo v narůžovělých podvečerních červáncích. Vítr shazoval z mladých topolů žloutnoucí listí a navál je mezi hroby. Tam leželo v uličkách, lepilo se k pomníkům nebo odlétalo do stepi. Na strýcův hrob položili přátelé jeho koženou čepici s bílými kladívky. Po pohřbu odvedla teta Moťa Klymka domů, na prahu si ještě trochu poplakala a povzdechla si:

„Co s tebou teď bude, chlapče, kdo se o tebe postará? Co kdybys šel ke mně?“

Klymek rozhodně zavrtěl hlavou a vešel do domu. Uměl se o sebe postarat, uvařit si, uklidit světnici a vyprat, to všechno už dávno dobře znal.

Chlapec si protřel oči studenými, ušmudlanými prsty a posadil se ve svém slaměném pelíšku. Na cestě z žádné strany nebylo vidět človíčka. Jen zdaleka od zatačky, odkud včera přišel, bylo slyšet drkotání povozů. Chvillemi utichalo, když vozy sjížděly do údolí, a zesilovalo, když vyjížděly do vršku. Brzo se na protějším kopci objevila dlouhá řada německých vozů. Tažní koně s krátkými ocasy odfrkovali a z nozder jim šla pára. Železné vozy s helmami lomozily těžkými koly na udupané cestě. Na posledním voze, který se trochu opožďoval za ostatními, seděl voják s dohola ostríhanou hlavou a zdálo se, že dřímá. Čepice se mu posunula za

KLYMEK

ucho, ramena měl schýlená a obličej zabořený do rozepnuté kazajky se zvednutým límcem. Když dojel ke stohu slámy, napřímil se, něco řekl koním a ti zastavili. Klymek se pro jistotu zavrtil hlouběji do svého úkrytu. Voják nemotorně seskočil z vozu, obrátil se proti slunci, které se mu rudě odrazilo v brýlích, a zamířil ke stohu. Po několika krocích se však vrátil a uchopil pušku. Šel pomalu a ostražitě. Klymek dobře viděl skulinou v slámě neholenou podmračenou tvář, silný, převislý dolní ret a vysoko zdvižená ramena s puškou na řemeni. Voják byl už zřejmě vysílený a šel si asi nabrat slámu, aby si měkčeji vystlal místečko ve voze pro své hubené tělo. Klymek to pochopil, když muž položil pušku ke stohu a snažil se nahrabat si slámu; něco si přitom bručel. Pak spatřil Klymkův úkryt a šel k němu. Chlapec ztuhl, nevěděl, co dělat, jestli má utéct nebo tiše čekat. Po chvíli si voják přinesl tvrdou černou botu a začal shazovat slámu z vršku stohu. To už Klymek nevnímal nic jiného než blýskající se kování na podpatcích a celý špinavý a plný osin se zvedl. Muž na okamžik poklekl na jedno koleno, slabě hvízdal a rychle uskočil stranou. Popadl pušku, podržel ji daleko před sebou a namířil na Klymka. Chlapec se mlčky díval do malého černého otvoru hlavně, který se mu chvěl před očima, pak rozevřel pěstě a ukázal vojákovi hubené, promodralé dlaně.

„Nebojte se,“ řekl a zajíkl se zimou. „Podívejte se, nic v rukou nemám.“ Muž potáhl nosem, hlasitě vzdychl, ale pušku z rukou nepouštěl.

KLYMEK

„Opravdu nemám,“ Klymek ještě jednou ukázal prázdné dlaně a roztáhl prsty.

„Ó“, pronesl voják, zvedl nad brýlemi nehezke řídké obočí a zasmál se. Napřed tiše, téměř žensky, a pak se rozřehtal na celé kolo, takže popelavé vrány vzlétly z telegrafních sloupů u cesty a odletěly. Klymek se díval do jeho dokořán otevřených úst s podkovou zubů zčernalých od kouření, také se pokusil o úsměv, ale vyšla z toho jen škytavka. Konečně se voják přestal smát, protřel si palcem oči pod skly brýlí a zeptal se:

„Kdo jsi?“

Klymek mlčel v údivu, že voják nemluví německy. Pak neznámý sevřel pušku mezi koleny a začal vypočítávat na prstech:

„Ivan, Alexandr, Petr . . .“

„Ne,“ řekl Klymek, „jmenuju se Klym.“

„Klym Vorošilov,“ usmál se cizí voják. „Klym, rozumím. Bydlíš tady někde blízko?“

„Kdepak,“ zavrtěl hlavou chlapec, „jen jsem tu spal. Nebydlím nikde.“

„Tak,“ porozuměl voják a něco rychle zadrmolil. Mluvil dlouho a píchal Klymka prstem jako pistolí, pif-paf. Mezi řečí několikrát opakoval slovo partyzán. Až tehdy chlapec poznal, že tenhle voják je zřejmě Čech, bojí se partyzánů a nechybělo mnoho a byl by ho zastřelil.

„Jdu támhle pro sůl,“ ukázal Klymek směrem k bílým horám a prsty znázornil špetku na dlaní.

„Aha, sůl, rozumím. Chleba a sůl.“ Podíval se Klymkovi na špinavé a zimou zarudlé nohy s prsty

KLYMEK

plnými otlaků, pokynul mu, aby počkal, a odebral se k vozu.

Slunce se přehouplo na druhou stranu stohu, jeho stín se zmenšil a trochu se oteplilo. Hory v dálce nad stepí byly bílé a načechrané jako mráčky za letního dne. Čech se vrátil už bez pušky, držel v ruce jen balíček zamotaný do vybledlé celtoviny s červenými a zelenými skvrnami a podal ho chlapci. Pak si vzal chomáč slámy, ještě jednou se ohlédl a pokýval hlavou. „Jo, válka je zlá.“ Šel shrbeně ke koním, boty byly příliš těžké pro jeho staré nohy.

Vůz vyrazil po cestě za kolonou vozidel, která se už mezitím hodně vzdálila a brzy se skulila do úžlabiny. Klymek rozbalil balíček. Byly v něm staré sušenky, zabalené v průsvitném šustivém papíře, tak suché, že chrastily, a pak ještě kulatá černá krabička s hrstkou soli. Roztrhl papír a rychle začal žvýkat jednu sušenku. V ústech měl rázem hořko a trpko a najednou dostal hlad. Sáhl znova po balíčku, přičichl si k sušenkám, ale zarazil se a přestal jíst. Byly cítit mdle a nasládle jako květy u hlavy strýce Kyryla. Hlad se rozplynul, zmizel a zůstala po něm jen tupá, bodavá bolest v břiše. Klymek se zvedl, přikryl keksy slámou a s krabičkou soli zabalenou do stanového plátna pod paží vyšel rychle na cestu. S nohama zablácenýma ze strniště pokropeného ranní rosou ušel už kus cesty, ale náhle se obrátil a běžel zpět ke stohu slámy. Vytáhl z něj sušenky a přidal je ke krabičce, kterou si nesl pod paží.

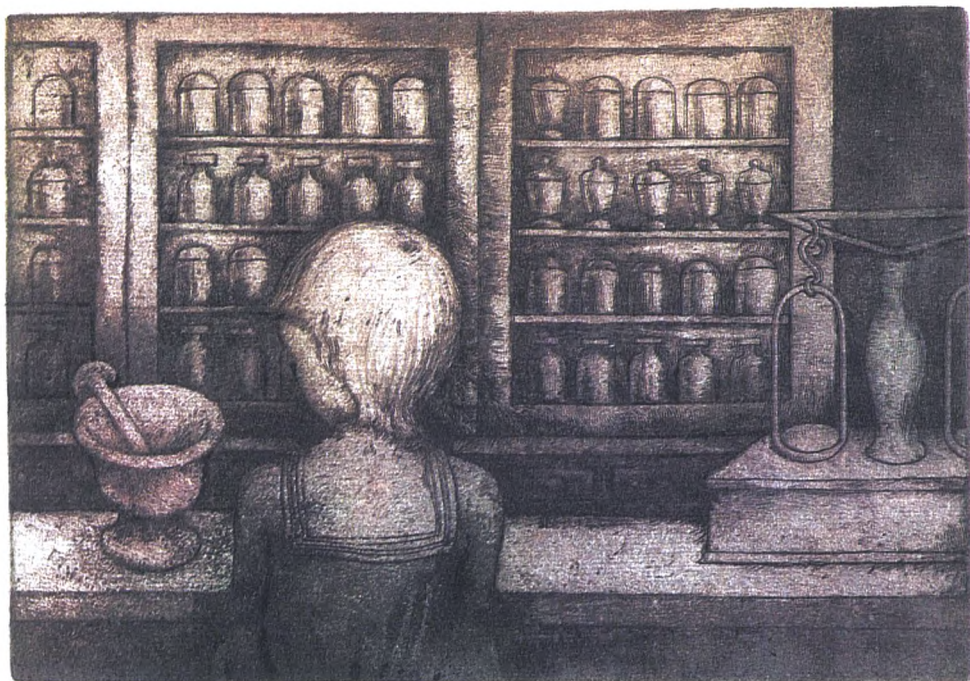
KLYMEK

2

Klymek byl na cestě už osmý den. Zpočátku si vesele vykračoval, jemný prach na cestě mu příjemně hřál bosé nohy a v kapsách strýcova kabátu měl šest velkých suchých krajíců chleba a malý sáček na sůl. Kolem dokola byla step a všude plno slunce. Větrík hladil vysokou stepní trávu a načechrával květiny, aby krásněji voněly. Nebylo tu živé duše, jen ještěrky se proháněly v trávě na svahu mezi vyhřátým kamením.

Chleba dal Klymkovi na cestu pan Bečkovský, lékárník a přítel strýčka Kyryla. Děda Bečička, jak mu říkaly všechny děti z okolí, proseděl celé dny, někdy i neděle ve vesnické lékárně blízko trhu. Oknem bylo vidět, jak váží na jemných lékárnických vážkách, opřen velkým břichem o pult. Lékárník byl šedovlasý, vousatý, tlustoučkový pán, který se každé ráno rád procházel po tržišti v širokých kalhotách, modré rubašce převázané hedvábným pásem s bílými střapci, obut do velkých žlutých bot. Bečička nikdy nic nekupoval, jen přátelsky klábosil s trhovci a halasně se smál zpod rozježených vousů, ho ho ho, cha cha cha, no tohle! Jeho mohutné břicho se zvedalo a natřásalo jako velký kulatý míč a hedvábné střapce na opasku vesele hopsaly. Kdekdo na trhu se mu svěřoval se svý-

KLYMEK

mi neduhy a on ochotně radil. Vemte si chinin, přáteli, chinin je znamenitý lék. Nebo: užívejte aspirin, má lásko, není nad aspirin, berte ho třikrát denně jednu tabletu. Našli se však i vyvolení, kterým se dostalo léků zvláštních, záhadných a tajemných.

„Připravím vám kapky dáckého krále, vážený, zastavte se někdy.“

Často když šel Klymek ráno do školy kolem trhu, zaběhl tam jen proto, aby mohl chodit v patách za dědou Bečičkou a poslouchat magická slova: aqua destilata, chinin, aspirin. Nejvíc se mu v nich líbila hláska „a“. Zvučná, kulatá jako měsíc v úplňku se převalovala v lékárníkově hrdle jako malá bečka.

KLYMEK

Druhý den nato, co zemřel strýček Kyryl, přišel lékárník ke Klymkovi, na prahu tiše plakal a tiskl se tlustým ramenem k veřejím. Pak si otřel slzy, vešel do světnice a sedl si na židli, která se pod jeho těžkým tělem prohnula. Z kapsy širokánských kalhot vyndal svitek červených bankovek a položil ho na stůl před chlapce.

„Jsou tvoje, koupíš si za ně třeba bochník chleba, až budeš mít hlad,“ pobídl ho. „Jen se nestyď a vem si je, stejně už teď nemají skoro žádnou cenu. Nejlíp bys udělal, kdyby ses rozhlédl po vesnicích v okolí a přežil tuhle zlou dobu ve službě u nějaké osamělé ženské.“

Klymek namítl, že se docela dobře užíví, dostane totiž po strýčkovi plat a stejně brzo začne škola.

„Učit se nebude,“ povzdechl si děda Bečička. „Co nevidět sem přijdou Němci.“

Brzo nato německá letadla shodila bombu na železniční stanici. Klymek se toho dne toulal s kamarády z vesnice za humny na stráni, zahlédl trosky rozstřílené sovětské stíhačky a pozoroval, jak německé bomby dopadají na železniční depo a na vagóny na kolejích. Viděl, jak se vzňala a pomalu sesula vodárenská věž a nad plameny a kouřem po každém výbuchu žalostně zazvonily kusy kolejnic, vymrštěné do vzduchu. Bomba dopadla také do železničářského domu, který se roztránil na všechny strany a trosky jeho zdí a střechy shořely před chlapcovýma očima rychle jako třísky. Nádraží vyhořelo do základů, už hořelo skladiště a důl, jen dvě lokomotivy zběsile disharmonicky houkaly, ja-

KLYMEK

ko když se píská na dvě různé písťaly. Byly to stroje, které kdosi včas odsunul ze stanice daleko až ke hřbitovu.

Tak Klymkovi zůstalo jenom to, co měl toho dne na sobě, a v tom se také vydal na cestu.

Slunce stálo už vysoko na obloze a příjemně hřálo do zad, ale země byla studená a chlad nemile zalézal pod kůži. Klymka záblo, až ho chodidla páčila a nohy ho přestaly poslouchat. Sedl si u cesty a třel je, pak střídavě zvedal pravou a levou a dýchal si na ně, dokud si je nezahřál.

Nedaleko zašuměly vršky lesíka ukrytého v roklině. Nad nimi Klymek spatřil tenký sloupek kouře, který se jako bílá šňůrka chvěl v bezvětří časného rána. Za těmi žlutozelenými vrcholky bude asi vesnice nebo městečko, napadlo chlapce, a tak si to namířil přímo k obláčku dýmu.

Ohníček hořel nedaleko cesty na brambořišti mezi zažloutlými osikami a javory. Byl to vlastně jeden větší záhon brambor a poblíž něho ležely na mezi hromádky kamení porostlého mechem. Někdo se tu jistě nejeden den lopotil, aby zbavil půdu kamení a vysázel brambory všeho všudy asi tak na dvě nůše. U ohně se zelenala kopička povadlé natě smíchané se spadlým listím a vedle ní se táhla hluboká stopa od trakaře. Brambory byly čerstvě vykopané, hlína v jamkách ještě nevyschla. Když Klymek klackem rozhrabal ohniště, vykutálely se z popela dvě jako uhel černé brambory, ale pod

KLYMEK

spálenými slupkami byly růžovoučké a chutné. Obě rychle zhltal a přitom dočista zapomněl, že má s sebou sůl. Jako blesk se v něm probudil prudký hlad, až mu slzy vyhrkly z očí. Vysypal z kapes poslední drobkou chleba, opatrně z nich vybral osiny a slámu a spolykal je. Poslední kousek suchého chleba snědl včera ráno a od té doby neměl sousto v ústech. V lese sice našel hustě obrostlý borůvkový keřík a obíral ho tak dlouho, dokud nesnědl poslední nepatrnou borůvku, ale tím se nenasytil. Chleba by mu jistě vystačil déle a nedali by se do něho červi, kdyby nebyl starý a plesnivý, už když ho dostal od Bečičky. Vlastně mu ho po lékárníkovi poslala jeho manželka, hubená, zlostná a lakomá žena. Na návštěvě u nich měl Klymek vždycky dojem, že Bečičková talíře se svátečním jídlem na stůl nepokládá, ale hází. Lékárník to mlčky trpěl, jen se ošíval a vrtěl na židli.

Toho dne, kdy Klymek vběhl do lékárny a oznámil, že chce jít někam do služby, odešel Bečička do kuchyně a dlouho svým nesmělým hlasem rozprávěl o něčem se ženou. Chlapec měl obavu, že ho začne přemlouvát, aby zůstal u nich, a chtěl potichoučku odejít, ale vtom už vyšel starý pán s hospodyní. Nesla mísu boršče, hodila ji na stůl a zase zmizela v kuchyni.

„Nemám hlad,“ odmítl Klymek, odstrčil mísu a sklopil oči, aby jídlo neviděl.

„Jen jez,“ pobídl ho lékárník, rozpačitě se usmál a popotahoval si špičky vousu. „Nic si z té ženské nedělej, ona už je taková.“

KLYMEK

Ve světnici to silně páchlo léky. Na podlaze ležel tlustý koberec, na stěnách visely pěkné velké obrazy ve zlatých rámech a na vysoké posteli spala na polštáři kočka s chundelatým ocasem. Z kuchyně bylo cítit vůni čerstvě pečeného chleba.

Někdo zvenku lehce zaťukal na okno. Lékárník ztěžka vstal ze židle, odsunul záclonu a kývl hlavou. Pak vyšel na verandu, aniž za sebou zavřel dveře, a Klymek zaslechl naléhavý ženský hlas.

„Karpovičovi se přitížilo, celý hoří. Dal byste mi, prosím vás, nějaký lék? Tuhle vám nesu kousek slaniny a pár vajec.“

„Ne, to ne. To si vyřídíte s hospodyní. Počkejte, hned něco přinesu.“

„Kdo je to?“ houkla z kuchyně Bečičková.

„Ale jedna žena si přišla pro léky. Přitížilo se jejímu muži.“

„To tak,“ nasupila se, „a zadarmo, ne?“

„Kdo říká zadarmo?“ zlostně se ozval lékárník. „Jdi za ní, máš tam výslužku.“

„Vejce a slaninu, to jsem si mohla myslet,“ bylo zase slyšet. Pak práskly dveře od komory, to už si Bečičková šla schovat výslužku. Když Klymek vyšel na zápraží, dohnala ho hospodyně a vstrčila mu do rukou šest okoralých krajíců chleba, zabalených v šátku. Rychle kolem něho přešla drobnými krůčky a úzkými zlobnými rty si přitom něco šeptala.

Bečička vyprovodil Klymka za vrátka:

„Dej na sebe pozor, chlapče. Přidej se k nějakým dobrým lidem, třeba k utečencům, těch je teď všu-

KLYMEK

de plno. Mezi nešťastnými bývá hodně lidí s dobrým srdcem.“ Starostlivě pohlédl na Klymkovy bosé nohy.

„Dal bych ti nějaké boty, ale ty by ses vešel do mé jedné celý i s hlavou.“

Na rozloučenou ho přitiskl k svému velkému břichu a políbil. Dojatě si pohladil vousy, vzal si z kapsy kapesník a jedno po druhém si utíral usazené oči.

Klymek rozlomil první krajíček až po dvaceti pěti kilometrech, když si sedl, aby si odpočinul. Nohy ho zábly, chodidla otačená od drobných kamínků na cestě ho pálila a celé tělo umdlávalo únavou. Chleba byl plný malých červíků a chlapec je s tváří sešklebenou odporem vybíral slámou. Z krajíců toho moc k snědku nebylo, ale to nebylo ještě to nejhorší. Pohroma nastala, když se chtěl po odpočinku zvednout a najednou upadl. Nohy ho neudržely, dočista jako by je neměl. Vstal, upadl, znovu se zvedl a vzápětí byl opět na zemi. To se několikrát opakovalo a Klymek dostal strach. Začal si usilovně masírovat lýtka a stehna. Pak si bušil pěstmi do nohou a zoufale křičel:

„No tak, jděte už přece, jděte!“

Po chvíli se mu podařilo vstát, ale jen s námahou pak cestou zdolával kopečky udusaného prachu.

Tak tomu bylo po každém odpočinku a chlapec poznal, že je lépe jít pomalu, ale bez přestávky, než spěchat a pak každých pět nebo šest kilometrů se svalit únavou. Nejvíc ho bolely nohy po ránu, když se vyspal. Už pochopil, že nesmí ztrácet hlavu

KLYMEK

a propadat zoufalství, ale lehce nohy masírovat, poplácat dlaněmi a několik prvních kilometrů jít pomalu.

Klymek hodil bramborovou nať do žhavého popela, klackem rozdmýchal oheň a dlouho si ohříval nohy. Chvílemi je přistrčil až k plameni, třel si je rukama a zase ohříval, dokud ho nepřestaly zábst. Pak vzal klacek, co s ním rozdělával oheň, odběhl na brambořiště a začal rozkopávat hrudky popela.

„První,“ radostně vykřikl, když našel bramboru, „hele, druhá a tady třetí!“

Slunce hrálo mírnými podzimními paprsky, ale Klymek pracoval tak usilovně, že se mu halena potom lepila na záda. Svlékl si kabát a pokračoval v práci. U meze našel několik bramborových keříků podupaných dětskýma nohama. Rozhrnoval je klackem a přitom uvažoval, kde jsou asi děti, co si tu včera rozdělaly ohníček a pekly brambory.

Dopoledne Klymek vykopal padesát sedm brambor, velkých, menších i docela drobných, a dvanáct nejmenších si upekl. Jedl pomalu, nespěchal, aby mu jídlo déle trvalo a nebolelo ho břicho, a labužnicky si brambůrky namáčel v krabičce se solí. Na cestu si ještě jednou dobře ohřál nohy, hodil si na záda uzlík s bramborami a zamířil dál směrem k údolí. Po dně rokliny tekla malý potůček. Omýval kameny, hladil zelenou trávu, která se pokládala na vodu rovnými pramínky, a odnášel s sebou zažloutlé listí. Chlapec si klekl k vodě, čisté a studené, opláchl si obličej a ruce a utřel se do límce námořnické haleny.

KLYMEK

Nahoře nad pramínkem vládlo žlutozelené podzimní ticho. Stromy pomalu trousily povadlé listy a kouzlo nedotčené přírody zapůsobilo na Klymka tak, že zapomněl na hlad i na zimu a zaposlouchal se do velebného, předzimního klidu.

Hned za údolím na kopci bylo vidět malé městečko. Čisté, vydlážděné ulice, bílé domky v malých zahrádkách, věžička vodárny a nad ní kadeřavý kouř. Krátce a slabě pískla lokomotiva. Chlapec se polekaně zastavil. Zdálo se mu, že na svých toulkách zabloudil zpět domů, k jejich nádraží. Ne, to není možné, na jejich vodárnu spadla bomba, a tahle je přece celá. Není tu vidět důlní věž a uličky u nich ve vsi také nebyly vydlážděné. Těsně

KLYMEK

před válkou vydláždili cestu, která vedla od stanice kolem trhu ke krámkům a k holičství. Jinak je ale všechno navlas stejné.

Klymek šel s uzlem na zádech k městečku s neznámými ulicemi a vzpomínal na svou železniční stanici, kde byl doma, na každý den a každou hodinu jejího života.

Den co den, mnohem dříve než byl čas jít do školy, budil ho rozvážeč vody a pekař. První projela kolem domu po kamenité cestě zelená kára s drkotajícími koly, kterou táhli dva nízcí, silní koně. Za klidného počasí zůstala po ní ve vzduchu vůně chleba a trvalo dlouho, než vyvanula. Na vozíku bylo velkými písmeny napsáno CHLEBA. Vpředu na vysokém kozlíku seděl vozka v černém kabátě a dřímál. Hlava mu klimbala, asi měl krátkou noc, a koně šli sami, neboť dobře znali cestu. O něco později přijížděl s drnčením rozvážeč vody s podlouhlým sudem na čtyřech kolech. Byl to už stařík, ale hlasitě vyvolával veselým zpěvným hlasem: „Vo—o—da, vo—da!“ Naráz se v domě otvíraly všechny dveře, hlomozila vědra a bylo slyšet halas a smích kolem sudu. Lidé chodili pro vodu rádi a v dobré náladě asi proto, že rozvážeč byl veselý chlapík s bujaře červenými tvářemi, který nezkazil žádnou legraci, a voda v sudu byla čistá, studená a zářila proti rannímu slunci. V zimě měl dědula vousy ozdobené bílou jinovatkou a vodu vozil na saních lesknoucích se námrazou. Počkal, až si Klymek nabere vodu, vzal mu z rukou vědra a odnesl je do světnice.

KLYMEK

„Co strýček, sú doma či v robótě?“ vyptával se.
„Pozdrav ho od starého Šimóna.“

V zimě, kdy brzy ráno byla ještě tma, od nádraží až ke vsi blikala pohybující se žlutá světýlka, podobná světluškám. To se vraceli horníci z noční směny. Z opravárenských dílen se ozval napřed chraptivý, později už čistý a jasný hlas sirény, svolávající dělníky do práce. Klymek chodil do školy kolem třídirny uhlí cestou zaprášenou uhelným prachem a dál podél rušného, zalidněného trhu a lékárny. U klubu, proti kiosku, kde bylo kino, se zastavil a poslouchal skřehotavý hlas z filmového pásku. Mechanik ho přetáčel po večerním promítání. To všechno bylo ještě docela nedávno, teprve před dvěma měsíci, ale zdálo se, že od té doby uběhlo už hodně času, že to bylo před lety, kdy byl ještě malý capart.

V městečku se u jednoho domu zastavil. Na ulici přes zídku visela vedle žlutého akátu velká jabloněvá větev s dvěma svraštělými jablky. Na stromě posedávalo plno vrabců, asi tam měli sněm. Je tu teplo, pomyslel si chlapec, a taky tu nejsou kočky. Vrabci se prali, poskakovali po větvích, shazovali listí a jablka se na slabé větvi houpala, jak ti opeření neposedové dováděli. Klymek odložil uzlík s bramborami pod zídku, posadil se na ni a rozhodl se, že si trochu odpočine. Seděl tak, s hlavou zakloněnou a pohledem upřeným na jablka, až ho začalo bolet za krkem. Ptáci vřeštěli na stromech a jablka se houpala a houpala, ale držela na větvi jako přiřítá. Chlapec vstal, hodil si opět ranec na

KLYMEK

záda a naposledy pohlédl na jablka. „Asi hned tak nespadnou,“ povzdechl si, „snad příště budu mít víc štěstí.“

Za městečkem byla už jen širá step. Slunce se zatím posunulo k jihu, svítilo teď napříč cesty a Klymkův stín klouzal po okolních keřích. Hory se v podvečer zdály jasně žluté a pomalu se přibližovaly, zvětšovaly se a dostávaly oranžový nádech. V údolí se objevilo velké město a chlapec se zastavil a dlouho se rozhlížel, s očima přimhouřenýma proti zapadajícímu slunci. Ve městě těžko najde místo na přespání, měl by radši zůstat ve stepi. V dálce zahlédl černou kupku sena či slámy a uhnul z cesty.

KLYMEK

3

Nebyla to kupka sena, ale stará dřevěná bouda pro hlídače, vystlaná slámou, která stála na melounovém poli. Vedle ležela hromada chrástu a starých nahnilých melounů, malých jako jablka. Klymek je rozbíjel o koleno a s chutí vykusoval bledě růžovou dužinu. Nastal podzim, slunce ještě nezapadlo, a od země už vanul chlad.

V boudě na zemi ležela spousta slehlé tvrdé slámy, udusané hlídači. Klymek odhrnul slámu shora a spodní vrstvu rozhrabal a načechral, aby se mu dobře spalo na měkkém. Zavrtal se hluboko do strýcova kabátu a přikryl se ztverdrou slámou jako peřinou. Celý se rozklepal, ani ne tak zimou, jako spíš proto, že se přejeďl starých melounů, ale zkušeně si nadýchal do rukávů, zahřál se a zimnice za chvíli přestala. Díval se na slunce, velké, rudé a trochu smutné, které zapadalo za ztemnělými horami v mlhavém šerosvitu. Od těch hor přijde brzy noc, napadlo Klymka, bude uhánět dál a dál po stepi a rozběhne se na všechny strany, až dorazí k černému spáleništi, tam, kde stával železničářský dům a teď z něho zbylo jen rumišť.

Toho srpnového dne, prosyceného plameny a kouřem, kdy hořela stanice, našel si Klymek útupek v důlní třídírně uhlí, v místnosti, kde kdysi byla

KLYMEK

vážírna. Silné kamenné zdi byly zvenčí i uvnitř hustě pokryty černým prachem. Zvenku se na ně lepil větrem navátý uhelný prach z hromady mouro za třídírnou, zevnitř byly zdi začouzeny kouřem z malých železných kamínek. Jejich rezavá trouba vedla okenním otvorem pobitým plechem ven na cestu. Ve vážírně stál starý kancelářský stůl, potřísněný malými i většími inkoustovými skvrnami, které v proudu světla svítily jako diamanty. Kdysi u něho seděl vážný a vážil hunty — důlní vozíky s uhlím.

Klymek si přinesl ze společného sklepa v domě zásoby, co měli se strýcem připravené pro podzim. Šest kyblíků malých, ale dobrých brambor rohlíčků, dva krajáče sádla, na povrchu už žluklého, a několik svazků cibule. Zpočátku mu bylo smutno, nebyl zvyklý být dlouho sám mezi čtyřmi stěnami. Později se u něho scházela parta spolužáků, samí neposední kluci z vesnice, kteří se u něho zdrželi dlouho do večera. Zulfat Harejev, vnuk starého Harejeva z pekárny, u Klymka někdy i přenocoval. Nízký kamenný domek za vesnicí byl ve fantazii chlapců něco jako Robinsonův ostrov. Usadili se na zemi, po turecku zkřížili nohy a klábosili potmě v záblescích do ruda rozžhavených železných kamínek. Někdy naráz všichni zmlkli a zaposlouchali se do vzdáleného hukotu noční kanonády. Ale to se všechno dělo až později. První dva dny žil Klymek ve vážírně docela sám. Ze sklepa táhla skulinami ve zpuchřelé podlaze zatuhlina, kolem stěn se v noci proháněly krysy,

KLYMEK

a než chlapec kamínka pořádně rozpálil, čadily a valil se z nich štiplavý kouř. Vzduch u stropu byl dusivě horký a bolela z něj hlava, od země táhl vlhký chlad.

Dvě noci spal Klymek na holém stole a krysy zaháněl holí. Šmátral s ní po stěnách, bouchal na podlahu a myši, které tu zřejmě dávno byly doma, se polekaly a zmizely. Ale jen na chvíli. Než začal znovu usínat, rozpoutal se zase bujný krysí mumraj doprovázený pískáním, dupotem a škrábáním. Teprve třetí noc usnul Klymek klidně. Krys ho zbavil spolužák Zulfat Harejev. Našel Klymka podle kouře valícího se z oken vážírny. Celý udýchaný, s ruměncem na osmahlých tvářích s vysedlými lícními kostmi přiběhl a náramně se zaradoval, že ho vidí. Vzal kamaráda do náruče a blaženě ho objímal a tiskl, až mu kosti praštěly. Zulfat byl o hlavu menší než Klymek, ale silný a ramenatý kluk a Klymkův nejlepší kamarád.

„Co já se naběhal po vsi,“ překotně vysvětloval, „chodil jsem sem a tam a pořád se vyptával, kde je Klymek, kam asi šel, kdo ho viděl naposledy. A tys zatím tady, no to je paráda!“

Klymek se mlčky usmíval. Měl velkou radost, že Zulfata vidí, a mlčel, protože byl odjakživa ve společnosti dospělých i dětí plachý. Raději poslouchal, než mluvil, a vžíval se celou bytostí do toho, o čem se hovořilo.

„Jsou tu krysy,“ řekl stručně. „Pěkné kusy, a pořádně dupou.“

Zulfatovy úzké černé oči se na okamžik téměř

KLYMEK

zavřely, ale hned nato v nich zajiskřilo. Jiskřily mu takhle, když o něčem usilovně přemýšlel.

„Chtěl bys, abych je odsud vyhnal?“ vyhrkl dychtivě. „Vyženu je všechny do stepi, uvidíš!“

Hbitě vyhledal všechny otvory krysích doupat, vybral z kamen žhavé uhlí a začal je cpát holí do každé díry. Utíral si přitom oči slzící od štiplavého kouře.

„Teď musíme ucpat nory hroudou hlíny, aby se kouř nedostal ven,“ poučoval Klymka. „Slyšíš, jak se krysy dusí? Dobře vám tak, potvory!“ Sám kýchal a kašlal ostošest, ale šťastně se smál přes slzy.

Z důlní pily nanosili chlapci piliny a vystlali jim podlahu, aby štěrbinami ze sklepa netáhlo. V kůlně našli starou postel s niklovými ozdobami v podobě koulí, přenesli ji do vážírny a upravili měkké lůžko ze zbytků sena, které důlní koníci nestačili spořádat. Šachta byla teď zatopená a koně odvedli na frontu. Klymkův příbytek zkrásněl, prohřál se a medově žluté piliny vydechovaly na podlaze vůni borovice. Chlapci si na oslavu uvařili brambory na loupáčku, omastili je starým sádlem a bylo jim jako v ráji.

Za čtrnáct dní, po krátkém boji na železniční stanici, přišli v ranních hodinách ze stepi italští vojáci. Celý den se ve vsi honili za slepicemi, stříleli po nich z pušek i samopalů a zběsile řádili. Do jejich příchodu Klymek ani Zulfat netušili, že slepice dovedou lítat stejně dobře jako jiní ptáci, jenomže nízko. Italové zahnali největší hlad a potom se ve skupinkách po dvou či po třech dobývali do

KLYMEK

chalup a hledali, co by tam ještě bylo k snědku.

„Marky, marky!“ nabízeli německé peníze.

Nikdo ve vsi nevěděl, co to znamená, lidé mysleli, že jde o poštovní známky, a tak je nosili Italům, pokud je někdo měl doma. Vojáci se durdili, vyvalovali černé cikánské oči a podrážděně křičeli italsko-německy:

„Dumerkerl! Soldáto italiáno... dát nám essn... grosdojčer rajch... late—mléko, burro—máslo, fromadžo—sýr... Mandžáre! Essn!“

O tom vyprávěl Klymkovi Zulfat, protože Italoové přišli také k nim do chalupy. Děda Harejev jim suše oznámil:

„Máme uhlí... Víc nic.“

Pak začali vojáci ve stavení rabovat a brali nejen jídlo, ale i lepší oblečení. Za týden odtáhli dál a ve vsi nastal hlad.

Na malém tržišti stáli každý den mlčky lidé a drželi v náruči všechno, co doma našli, pánské obleky, sukně a válenky, látky, střevíce i náramkové hodinky na kožených řemíncích. To všechno nabízeli výměnou za jakékoli potraviny. Nejčastěji bylo v hloučku slyšet slovo sůl. Nemá někdo sůl? Vyměním za sklenku soli...

Klymek se Zulfatem se stočili kolem pekárny k trhu, kde ještě nedávno sypali pekaři ze žlutých ošatek jako z rukávu horký chléb do proutěných košů a kde se ještě teď ve vzduchu vznášela vůně chleba. Na trh se chlapcům ani nechtělo, dívali se na lidi usouzené hladem se smíšenými pocity lítosti a jakési dětské zvědavosti.

KLYMEK

U starých dřevěných stánků stála bryčka. Hlouček lidí ji obklopil ze všech stran, muži i ženy zvedali nad hlavu různé součásti oděvů, kdo co měl, a volali jeden přes druhého:

„Vemte si můj kabát, je nový!“

„Mám pánský oblek z čisté vlny, úplně nenošený!“

„Nepotřebujete kožené boty?“

„Látku na plášť, sáhněte si, jak je kvalitní, vydrží vám do smrti!“

Na bryčce tažené párem koní stál už nemladý, podsaditý chlapík s vousy, přehlédl šedýma očima nabízené zboží a napomínal zástup:

„Tiše, tiše, vyberu si, co potřebuju, nebojte se. Jen klid, nekřičte tolik, ať se mi nesplaší koně. Pojď sem s tou látkou, co za ni chceš? Mám mouku, kukuřici i sůl!“

Dav se zavlnil a zašuměl.

„Kdyby tu byli naši havíři, to bys koukal. Svlékli by tě z kalhot, stáhli by ti boty a ještě by ti nařezali, šmelináři jeden!“ polohlasně poznamenala jakási žena. V rukou nesla obnošený dětský kabátek.

Vousáč vzkypěl. Vyhledal ji v zástupu a upřel na ni tvrdý pohled bezcitných očí.

„Ty tu stojíš zbytečně, nic si od tebe nevezmu, ani zlato, kdybys ho měla!“

Dal si ruce v bok a načepýřil se:

„To má tak člověk vděk! Až k hubě jim všechno přivezu a oni na mě takhle . . .“

Okolostojící dávali ženě znamení, aby mlčela. V té chvíli Klymek spatřil Natálii Mykolajevnu,

KLYMEK

svou i Zulfatovu učitelku. Stála s dítětem v náruči a tiskla k sobě letní květované šaty potištěné růžemi. Bylo jich na sto. Klymek ji v těch šatech viděl jen dvakrát do roka, prvního září, když začínal nový školní rok, a poslední den vyučování, v červnu. Natálie Mykolajevna se vždycky chvěla vzrušením při těchto slavnostních setkáních s dětmi a růže z květovaných šatů jí kvetly i na tvářích. Loni na jaře, v poslední den školy, se trochu smutně usmála na rozloučenou:

„Už jste vypěstly, děti, po prázdninách vás čeká druhý stupeň a jiní učitelé. Já se vrátím k těm nejmenším špuntům, jako jste byli vy, když jste přišli do první třídy. Vzpomínáte si?“

Při těch slovech se jí z očí lehoulince vykutálely dvě slzy, ani je necítila. A dodala:

„Tak, konec vyučování, a přeju vám všem krásné prázdniny.“ Obrátila se k oknu a děti zaražené stály v lavicích, i když po chodbách se už rozléhal radostný předprázdninový povyk. Byl konec školního roku, venku štědře svítilo slunce a na děti čekala spousta volných dnů.

Natálie Mykolajevna stála stranou hloučku, který obklopoval bryčku, a dívala se na hranatého muže na voze široce otevřenýma očima. Nebyl v nich hněv ani pohrdání, jen bolestný údiv. Její pravé obočí, pozlacené ranním sluncem, se vyklenulo a malinko se chvělo. Chlapci k ní nepozorovaně přistoupili a radostně halekali:

„Dobrý den, Natálie Mykolajevno.“

Trhla sebou a pustila z rukou květované šaty.

KLYMEK

Klymek se Zulfatem pohotově chytili látku lehkou jako peříčko, stáli a rozpačitě se usmívali.

„Vy jste mě ale polekali!“

Objala je důvěrně známým pohledem modrých očí a chlapcům se na okamžik zdálo, že je všechno jako dříve. Že není a nikdy nebyla válka a nestoudný šmelinář na voze, rozbitá okna v obchodech a vychladlá pekárna za zmoklou syrovou zdí. Co nevidět se ozve na stanici lokomotiva a zvonek ve škole je zavolá na první vyučovací hodinu.

„Hej, slečno,“ bylo slyšet vousáčův hlas, „no ty, s těmi květovanými hadříky, vrať se, vezmu si je!“

Natálie Mykolajevna se k němu zvolna obrátila a řekla tiše, ale důrazně:

„S vámi nic neměním, za nic na světě.“

Muž v bryčce vztekle přimhouřil oči, stiskl rty a utrousil:

„Podívejme se na tu káču! S vá—á—ami! Tak tedy pojdi hladem, náno!“

„Pojďte se mnou kousek, chlapci, doprovodíte mě,“ obrátila se učitelka na kluky. Když už odcházeli, vyzvídal vousáč v hloučku, kdo je ta mladá žena s květovanými šaty:

„Hleďme,“ spustil, „vy jste nějaká nafoukaná, paní učitelko, co? Pojďte sem!“ Ale ještě nedomluvil, bleskurychle se na voze shýbl, a sotva si zakryl hlavu rukama, proletěl nad ním kámen. Hlouček couvl od bryčky a všichni se začali polekaně ohlížet za Natálií Mykolajevnou a chlapci. Zulfat se třásl hněvem:

„Já ho snad zabiju, žádná škoda by ho neby-

KLYMEK

la!“ sebral ze země hroudu a rozpřáhl se podruhé.

„To nesmíš, Zulfate,“ zarazila ho učitelka a Klymek ho pevně uchopil za ruku:

„Teď ne, Zulfe, vyřídíš si to s ním později!“

„Koukněme se, co ty uličníky naučila,“ vztekal se vousáč, „pěkná sebranka!“

Ušli už pořádný kus cesty a Zulfat se stále ještě třásl jako v horečce, každou chvíli se ohlížel a oči mu svítily lítostí a zlobou. Natálie Mykolajevna ho lehce pohladila bledou rukou s modrými žilkami po tmavé kštici a řekla:

„Tak už přestaň, Zulfe, a uklidni se. Tys můj malý kavalír, vid’?“ Oči jí zjihly, ale hned se krátce a uvolněně zasmála.

Z chlapců spadla tíseň a svět byl hned růžovější. Klymek se nesměle zeptal:

„Můžeme se podívat na malého?“

„Malou,“ opravila ho učitelka a na její tváři se objevily sotva znatelné bledě červené růže. „Jmenuje se Olga.“

Trochu poodhrnula cípek růžové zavinovačky a chlapci se oba najednou shýbli, až na sebe narazili čely. Viděli malinkatou tvářičku s křídově bílými, pevně sevřenými víčky, která se trochu chvěla pod slunečními paprsky, a droboučké, promodralé, naprázdno dumlající rtíky.

„Hned, hned,“ řekla malé pusince Natálie Mykolajevna. Chlapci nepochopili, co to znamená hned, hned, jen se pitvořili a pomlaskávali na Olinku, jak to viděli u dospělých.

„Kde teď bydlíš, Klymku?“ starostlivě pohlédla

KLYMEK

učitelka na chlapce. „Já vím, vyprávěli mi o tom, co se u vás stalo,“ řekla rozpačitě a pokračovala, „chtěla jsem tě vyhledat, ale zrovna ten den se narodila Olinka . . .“

Chlapec se zadíval do země.

„Žijeme teď spolu se Zulfem. Bydlíme v tom malém kamenném domku za vesnicí, co byla dřív třídirna uhlí. Je to z ruky, Italové tam nestrčili ani nos,“ vysvětloval Klymek trochu nesouvisle. „Každý den si nanosíme od Harejevů vodu a uhlí si bereme z haldy jako všichni. V pokojíčku máme docela teplo, roztopíme kamínka a pak si vaříme brambory.“ S otázkou v očích pohlédl na Zulfata. Ten na vteřinu přimhouřil oči a pak rychle přikývl.

„Natálie Mykolajevno,“ Klymek se zastavil a podal učitelce květované šaty, které dosud držel pod strýcovým kabátem, „přestěhujte se k nám, moc vás prosíme. Nemusíte se o nic starat, budeme vám pomáhat a hlídat malou.“

„Ve všem se na nás můžete spolehnout,“ vyhrkl Zulfat a upřel na učitelku tmavé oddané oči. „Olince přinesu kolíbkou. Máme doma jednu železnou. Už je stará, táta ji vyrobil, ještě když jsem byl takhle malý. Uvidíte, jak pořád krásně kolíbá.“

Nabídka Natálii Mykolajevnu dojala. Opravdu neměla kde bydlet. Když se italští vojáci utábořili ve škole, uspořádali tam hlučnou hostinu. Rozlámali školní lavice, rozdělali na školní zahradě táborák a za zpěvu a výskání na něm pekli nakradené slepice. V té době Natálie Mykolajevna s dítě-

KLYMEK

tem a malým kufříkem v ruce, kde měla nejnужnější oblečení a pár sušenek, odešla ze svého bytu na vsi a zpátky se už nevrátila. Její světnička byla vyrabovaná a všude se válela spousta špinavých vojenských svršků a bot. Ve škole to nebylo o nic lepší. Podobala se kasárnám a ve vzduchu se držel mdlý pach pečené drůbeže. Stará přízemní škola s tmavými otvory po vybitých oknech, které připomínaly zející rány, vyhlížela pochmurně a Natálii Mykolajevně z ní bylo úzko.

„Děkuju,“ řekla tiše a dodala téměř šeptem, „jsem ráda, že vás mám, chlapci.“

Klymek a Zulfat si uměli rychle poradit. Během odpoledne přestěhovali z bytu Natálie Mykolajevny všechno, co tam zbylo. Postel, židle, knihy rozházené po podlaze, peřiny a polštáře, které vojáci bůhvíproč rozřezali dýkou a peří se z nich jen hrnulo. Nakonec tam zbyl jen velký kořenáč s růží se sametovými listy, který stál v dřevěném truhlíku na květiny. Chlapcům bylo líto nechat květinu opuštěnou v nevládném pokoji, a tak ji za soumraku, odstěhovali i s truhlíkem. Cestou funěli a hekali námahou a každou chvíli museli odpočívat, ale růži v pořádku donesli domů. Byla už téměř noc, když Zulfat připravil kolíbku a připevnil do ní síťku proti mouchám. Kolíbka byla ze všech stran okrášlena různými ozdobami a kudrlinkami z drátů a svítila veselou, blankytnou modří. Pod lakem, místy už oprýskaným, bylo vidět rez. Když ji pak Zulfat rozhoupal, kývala se dlouho jako houpačka na pouti a vyzývavě vrzala: „Koukejte, co ještě

KLYMEK

dovedu, lidičky, nedávejte mě do starého železa!“

Brzo přišel za Zulfatem děda Harejev, malý stařík s ohnutými zády, ve vatovaných kalhotách, vlněných ponožkách a špičatých hornických válenkách. Přinesl sáček sušenek, zachrastil jím, položil ho na stůl a sám si sedl na práh. Zulfat si pospíšil a přinesl dědovi židli, ale stařec se opřel rukama i hrudí o hůl a přihlížel, jak Natálie Mykolajevna s vlasy zarudlými od ohně z rozpálených kamínek dává dítěti pít čaj z kojenecké láhve.

„Tady ti bude dobře, Nataško,“ řekl. „A jéje, ty dáváš maličké pít čaj?“ podivil se, „to snad ne, čaj je pro staré, aby si zahřáli kosti.“ Odkášlal si a pokračoval: „Němci jsou, pane, mazaní, sami šli na Rostov a sem poslali Talijány. Dobře vědí, ničemové, že tu není co do hrnce.“ Chraptivě se zasmál a šedou hlavou kývl ke stolu. „Sušenky nejsou k jídlu a chleba taky ne. Vyndáš z pece bochník a kůrka je odfouklá — a bez kůrky je chleba zmetek. Jenže chleba je chleba, neměl by to být zmetek. Ale co, nějak bylo, nějak bude. Vy mladí přežijete a my staří půjdeme tam dolů . . .“ zabouchal holí na dřevěnou podlahu. „Pro nás je škoda i těch mizerných sušenek.“

„Nemluv tak!“ ostře ho okřikl Zulfat.

„Ty mlč!“ obořil se na něj děda Harejev.

Ještě chvíli poseděl a mlčky pokyvoval hlavou nad těmi smutnými myšlenkami, pak vstal a starostlivě pohlédl na bledou Olinčinu tvářičku v matčině náručí.

„Musí dostat mlíko,“ řekl.

KLYMEK

Natálie Mykolajevna se na něj provinile podívala.

„Nemám, nesehnala jsem ho.“

Starý muž se obrátil k Zulfatovi a ťukl mu do nohy holí:

„Půjdeš vedle do vesnice k Fajzulinovým, mají dost mlíka.“

„Hned?“ ochotně se nabídl chlapec.

„Zítřa,“ řekl stručně starý.

„Ne, ne, prosím vás, to není nutné, nedělejte si s námi starosti,“ prosebně namítla Natálie Mykolajevna.

„Ty taky mlč,“ utrl se i na ni děda Harejev. „Jsi ještě moc mladá a ničemu nerozumíš!“ Chlapcům

bylo trapně a nejradši by se studem propadli do země, ale mladá žena se chápavě usmála a sklonila se nad dítětem. Stařík kývl na Zulfata, aby šel s ním, a bez rozloučení za sebou bouchl dveřmi.

Klymek je dostihl až za haldou. Hlava starého Harejeva se běhala a komíhala ve tmě. Na své stáří chodil podivuhodně rychle a Zulfat vedle něho cupal jako neviditelný přízrak. Klymek ho chytil za rukáv:

„Víš, co jsem vymyslel?“ vzrušeně zašeptal. „Půjdu pro sůl.“

„Cože?“ Zulfat překvapením strnul. „A kam?“

„Do Slavjanska. Slavjansk není daleko. Strýček tam často jezdil s nákladňákem, ráno odjel a večer už byl doma.“ Rychle pokračoval, než ho Zulfat přerušil: „Poslyš, vystačí nám ty brambory a sádlo alespoň na dva měsíce? Víš, musím jít teď, dokud je ještě teplo. Na zpáteční cestě vyměním sůl za nějaké potraviny, třeba za mléko.“

„Sám nechod', když tak půjdu s tebou,“ přemlouval ho Zulfat.

„To přece nejde, musíš donést mléko pro Olinku. A taky se starat o dědu a o malou. Víš přece, že jsme slíbili Natálii Mykolajevně, že jí budeme pomáhat, tak přece oba neutečeme. A potom, tebe by doma nepustili, a mě nemá kdo držet.“

„To je pravda, mně by to nedovolili,“ uznal konečně Zulfat a na rozloučenou se zeptal:

„Tak zítra?“

„Zítra brzo ráno, jestli nezaspím,“ řekl Klymek. „A vysvětli Natálii Mykolajevně, kde jsem.“

KLYMEK

Zulfat pevně uchopil Klymka za ramena, přivlnul ho k sobě a dlouho ho tiskl. Pak mu spiklenec-ky zašeptal:

„Chceš italskou dýku?“

„Tys jim ji sebral?“ s obdivem se zeptal Klymek.

„Kdepak, vyměnil jsem ji za pár vajec. To bys koukal, za jídlo by Italové vyměnili i flintu.“

„Dík, nebudu ji potřebovat,“ odmítl Klymek, „tak já jdu a neboj se o mě, mně se nic nestane.“

Vzbudil se časně ráno. Právě se začalo rozednívat. Natálie Mykolajevna spala stočená do klubíčka a k ní se tulila Olinka. Skoro celou noc poplákávala a teprve k ránu tvrdě usnula. Tvářičky měla zrůžovělé spánkem. Klymek potichu nasypal do kamínek vrchovatě uhlí, byl i doma zvyklý v noci přikládat, vzal papír a tužku a napsal:

„Natálie Mykolajevno, odešel jsem. Zulfat vám všechno poví, brzo se vrátím. Klymek.“

Po špičkách se vytratil z místnosti, vdechl doušek ranního vzduchu ze stepi, svěžího jako voda ve studni, a vydal se do vsi k lékárníkovi.

Nad polem melounů s boudou pro hlídače vystlanou slámou vyšel mléčně bílý, vyleštěný měsíc. Byla už půlnoc. Klymek se převalil na slámě a rozkašlal se až k slzám. V polospánku si otřel vlhký obličej a znovu usnul. Za chvíli ho zase vzbudil prudký záchvat kašle. Na poli se tu a tam leskly opuštěné, nahnilé melouny, na nichž se usadila chladná rosa.

Té noci končil měsíc září a nastupoval říjen.

KLYMEK

4

Probudil se současně se sluncem. Seděl na slámě s pevně obtočeným ušmudlaným kabátem kolem těla a dlouho kašlal. Zmocnila se ho horečnatá malátnost, před očima mu šlehaly žluté plamínky, jako kdyby všude kolem dokola přeskakovaly jiskry.

Asi budu nemocný, pomyslel si chlapec a vzápětí se polekal. Co ale potom? Kdyby měl sirky, zapálil by hrst slámy, udělal by si ohníček a upekł brambory. Zahřál by se a bylo by po horečce. Ale neměl chuť k jídlu.

Vytáhl z uzlíku sušenky, obracel je a laskal v ruce, rád, že je má, ale nakonec je dal zpátky. Až budu mít hlad, přijdou mi vhod, usoudil a znovu se prudce rozkašlal. Kašel mu vehnal do očí slzy podobné kapičkám šedé rosy, již byl pokropen melounový chrást a býlí na poli, a ruce se mu tak třásly, že je musel pevně sepnout a stisknout mezi kolena.

Musím si pospíšit a jít někam, kde jsou lidi, napadlo ho.

Klymek se zvedl, ale nohy zmalátnělé horečkou ho neudržely, chvíli vrávorál, neupadl však. Zůstal stát, podržel se oběma rukama za stříšku boudy a pomalu vyšel ven. Země byla prochládlá. Obzor na východě planul jako lán roztékajícího se zlata,

KLYMEK

ale slunce nehřálo. Jak chlapec kašlal, šla mu od úst pára. Slabostí nemohl udělat krok a držel se oběma rukama budky. Zřejmě už toho mnoho neujde, i když cíl je blizoučko, a v průzračném vzduchu se zdálo, že je dokonce na dosah ruky.

Vrátil se do svého útulku, vzal si kabát a se zatátými zuby z něho po celé délce odtrhl pruh látky. Pak látku ještě přepůlil a byly z toho dvě onuce.

Jen abych nezmokl, přál si toužebně, nasákl by vodou a studily by.

Nasbíral delší suchou trávu, zarovnal štůsky do stejné délky, přiložil je k chodidlům a všechno potom omotal vysoko nad paty látkou z kabátu. Pak vstal a obešel boudu, aby zkusil, jak se mu bude

KLYMEK

v nových „botách“ chodit. Byl spokojen, nic ho netlačilo a nohy měl jako ve vatičce.

Nějak to přežiju, řekl si stejně jako děda Harejev.

Ještě chvíli zůstal sedět v budce, aby si před cestou odpočinul, pak si hodil uzlík na záda a vykročil. Každou chvíli se musel zastavit, jak ho přepadaly úporné záchvaty kašle.

Cestou přemýšlel, co dělat. Má se pustit přímo do hor pro sůl, nebo zajít do města na trh a zjistit, jestli ještě platí Bečičkovy peníze. Svitek červených bankovek, co mu po smrti strýce Kyryla dal lékárník, měl stále na dně kapsy. Z obavy, aby je neztratil, si kapsu zespodu několikrát protáhl drátem. Možná že by měl ty peníze raději vyzkoušet ve městě, soli tu bude dost, žádný strach.

Půjdu na trh, rozhodl se konečně a přidal do kroku.

Město začínalo malými domky v zahrádkách, navlas podobnými vesnickým chalupám. Na zídkách u vrátek visely dřevěné schránky na dopisy s ochrannými stříškami proti dešti. Všechny byly prázdné. Vrabčáci poskakovali po dlážděných chodnících a rozjařeně čimčarali. Po jedné zdi se promenoval rezavý kocour a mhouřil zelené oči proti slunci. Okna v domech byla zavřená, asi proto, že bylo tak časně ráno, ale možná i proto, že lidé je do ulic vůbec neotvírali.

Klymek šel po rezavých tramvajových kolejích, střídavě po pravé a po levé. Boty ze slámy si zul ještě před městem, co by tomu řekli lidé, kdyby šlapal po ulicích v onucích jako nějaký dědek.

KLYMEK

V městě viděl málo lidí. Tu a tam vrzla vrátka, vykoukla hlava nějakého zvědavého klučiny, a když kluk uviděl hubeného, špinavého a bosého vandráka s uzlem na zádech, vrátka rychle zaklapla a dětská hlava zmizela.

„Počkej chvíli,“ volal Klymek bezradně na děti.
„Prosím tě, kudy se dostanu na trh?“

Za vrátky bylo ticho, dozníval jen dupot, jak ten neznámý všetečka vběhl do domu.

„To jsou tu podivíni,“ povzdechl si chlapec a znovu se silně rozkašlal.

Dál už rostly domy do výše, viděl tu dvou-, tří- i pětiposchoďové. Byly šedé a němé, jako by v nich ani nebydleli lidé. V ulicích přibývalo chodců a dav lidí s taškami, tlumoky a uzly proudil do kteréési ulice. Na lidech se nedalo poznat, jestli jsou zdejší nebo utečenci, ale Klymek šel za nimi a brzy se octl na kraji tržiště. U vchodu na trh, pod zelenou zdí, seděli nebo stáli staříci, namačkaní jeden vedle druhého, slepci i vidoucí, někteří ubožáci bez rukou nebo nohou a před sebou měli džbánky, hrnky a čepice.

„Dejte mi něco k jídlu, pane, čtyři dny jsem nejedl,“ znělo od zdi monotónně jako teskná pohřební píseň.

„Pomozte, chudákovi, neodcházejte . . .,“ naléhavě volal mladý muž bez nohy. Oči měl neklidné, těkal jimi na všechny strany.

„Cink, cink . . .,“ zvonily mince ve džbáncích.
„Díky, děvče, ať ti dá pánbůh zdraví a vrátí se ti milý . . .“

KLYMEK

„Dělej, stará, žebrej a nebav se tu, nebo nás kvůli tobě seberou.“

„Copak jsem tak moc řekla?“

„Co se ptáš, slyším to, nejsem hluchý.“

Klymek se zastavil u nějaké stařeny, která už jistě pamatovala hodně pátků a vytrvale mluvila ke kolemjdoucím hlasem jednotvárným jako kolo-vrátek. Její řeč nezněla prosebně, stará žena nena-říkala, spíš se mohlo zdát, že vypráví nějakou po-hádku.

„Přišla na mě nemoc, lidi. Jen se na mě dobře podívejte a uvidíte, že sotva nohy vleču. Pořád ří-kám tuhle matičce zemi, rozestup se a vem si mě, bábu starou, ale ona ne a ne. Nechce poslechnout, ať ji prosím, jak chci.“

V šátku měla tři brambory, malou cibulku a ně-kolik desetikopejek. Pohlédla na Klymka vlhkýma vybledlýma očima:

„Jdi, jdi odsud, chlapče, tady to není pro tebe!“

Klymek vylovil z kapsy jednu minci, položil ji stařeně do šátku a rychle odešel.

Nad městem vysoko v oblacích proletěl černý pás německých bombardérů. Bylo jich snad pade-sát nebo i víc a třpytily se v podzimním slunci jako krystalky. Žebráci u zdi zmlkli jako přimrazení a slepci se ptali lidí okolo:

„Je jich hodně?“

„Moc.“

Na tržišti nastalo ticho. Jen z polámané lavičky u vrat nepřestával doléhat neodbytný kňouravý hlas jako z pouti.

KLYMEK

„Kdo chce vědět, co ho čeká, neváhejte a přistupte blíž! Zinočka vám uhádne, jaký osud je vám v žití přichystán . . .“

Klymek přistoupil k jasnovidce a chvíli si hřál nohy v teplém, sluncem vyhřátém prachu před jejím královstvím. V rukou držela podlouhlou dřevěnou krabici s vydlabanými otvory, plnou usmolených papírků. Z rohu vykukovala Zinočka. Bylo to nevelké hnědé zvířátko z čeledi hlodavců, s bílými a žlutými flíčky. Mělo malá chytrá očka. Klymek Zinočku přátelsky ťukl do čumáčku a usmál se na ni.

„Co chceš,“ naježila se její majitelka. Měla tlusté červené tváře, protkané modrými žilkami. K velkému překvapení promluvila tentokrát hlubokým hlasem, téměř basem.

„Celkem nic,“ řekl Klymek. „Jen se tak dívám a rád bych si taky nechal vyložit budoucnost. Mám brambory a sušenky.“

„Ukaž!“ vyštěkla hladově.

Chlapec postavil uzlík do prachu a vytáhl hrst brambor.

„Jsou moc malé, z toho nic nebude,“ odmítla, ale nad sušenkami se hned začala rozplývat.

„To bude, panečku, něco k čaji!“ Blaženě mlaskla a poručila: „No tak, Zinočko, dělej!“

Zvířátko svižně skočilo do krabice, začichalo, pak sebou trochu škuřlo a zuby vytáhlo jeden papírek popsaný neumělým, školáckým písmem.

„Brzo se sejdete se svým mužem,“ četl Klymek poselství z budoucnosti.

KLYMEK

„To mně nepatří, to je pro ženské,“ zklamaně vrátil ženě papírek.

Ta však jako by náhle ohluchla, na Klymka se ani nepodívala a volala dál svým protivným hlasem, kývajíc se na rozbité lavici.

„Kdóóó chce ještě poodhrnout oponu budoucnosti, přistupte blíž . . . Zinočka vám uhádne, jaký osud . . .“

Klymek už chtěl odejít, když se u věstkyně objevil nějaký muž s rudou jizvou od nosu k uchu, a křaplavým hlasem se zeptal:

„Tak jak jdou kšefty?“

„Je to bída,“ odfrkla si majitelka Zinočky.

„Uvidíme,“ řekl muž, napřímil se, vypnul prsa a vytáhl zpod paží hezoučkého zeleného ptáčka se zahnutým zobáčkem. Posadil si ho na malíček, šlehl kolem sebe kalnýmá očima a pronikavě spustil:

„Prpravý australský papoušek! Všechno uhodne a poví vám prpravdu do očí! Kdo má odvahu poznat svou budoucnost, přistupte blíž. První zájemce to má zdarma!“

„Zinočka vám uhádne, co vás v životě nemine!“ zazněl do toho pisklavý hlas konkurentky, ale muž s papouškem ji zarazil:

„Drž přece zobák a nepleť se mi tu!“

Při pohledu na chlapíka s papouškem se Klymek zasmál, až se zakuckal. Past na hlupáky, pomyslel si. Proč já tu vlastně okouním, jsem tu snad proto, abych okukoval všelijaké podvodníky? Poklepal si na čelo, jak to dělal kamarád Zulfat, když se chtěl vzpamatovat, a šel dál. Za šedými omšelý-

KLYMEK

mi lavicemi seděli nebo postávali ženy a starci, bojácně se ohlíželi na všechny strany a nabízeli své zboží. Byly to staré zašlé barvotiskové obrazy, z nichž mezi voskovými květy pod sklem vyhlížel pánbůh, náhrdelníky z plíšků, měděné šavle, tlusté staré knihy, dukáty a ikony, staré i novější, ale svatí na nich se sobě podobali jako vejce vejci. Smutným očima pohlíželi nikoli na lidi, ale kamsi mimo ně.

Pak přišly na řadu pulty plné narovnaných misek se žitem, kukuřicí a prosem. Bělaly se tu sklenice s moukou, sodou a solí. A vedle zase ošátky s bramborami, zelím a řepou. Všechny ty dobroty nebyly na prodej, nýbrž na výměnu za šatstvo, petrolej, mýdlo a sirky.

Jak je vidět, peníze tu nikdo nepotřebuje, usoudil Klymek a začal mít strach, že tu nepořídí.

Na trhu nebylo vůbec veselo, chyběl tu živý ruch, smích a halas, jimiž zaléhají uši na každém jarmarku. Lidé tu spolu obchodovali bez úsměvu, tvrdě a neústupně, jako by usilovali jediné o to, jak druhého přelstít a ošidit.

„Kolik dáte?“

„Pět hrnků.“

„Za pět takovou pěknou sukni nedám, jen se na ni podívejte!“

„Jak chcete, nebudu vás nutit.“

„Dejte šest a bude vaše.“

„Nedám.“

„Potřebuju to pro doktora, vezu tuhle v kočárku nemocné dítě do Poltavy . . .“

KLYMEK

„Tak ji sem dejte, dám vám šest.“

„Zapalovače, zámky, křesadla, hubky, sůl, zahraniční mýdlo, všechno jen za marky.“

„Tak co, plácneme si?“

„Ani mě nenapadne.“

„To jsou dneska lidi, před válkou takoví nebyli.“

„Co chcete, to z nich udělala bída.“

Rady trhovců končily. Dál byl už jen volný prostor, malé náměstíčko uzavřené lačkovým plotem a za ním ulice a obchody s rozbitými výkladními skříněmi. Před nimi stála fronta lidí s taškami. Klymek se rozhodl, že tam zajde, a když ani tam mu nebudou peníze nic platné, půjde rovnou do hor.

Na rohu u vozíku naloženého dřevěnými koly stála dívka se starým červeným šátkem na hlavě, staženým hluboko do očí. V rukou držela pečlivě svázanou kytičku macešek. Přes ramena měla přehozený velký šátek s veselými červenými a zelenými květy a jeho temně vínové třásně se skoro dotýkaly země. Dívčiny tváře byly zčásti schovány v šátku, který měla omotaný kolem krku a brady tak, jako by ji bolely zuby. Její drobné jemné prsty si nervózně pohrávaly se stonky macešek.

„Kupte si šátek, jen se podívejte, jak je krásný,“ nabízela ostýchavě jasným hlasem, když se Klymek u ní zastavil, „přidám vám k tomu kytičku . . . kupte si šátek!“

Chlapec chvíli přešlapoval a pak se ozval:

„Vy jste ale zvláštní, k čemu ty kytky lidem budou?“

KLYMEK

Dívka na něj pohlédla tmavýma očima zpod hustých řas a rychle si květovaný šátek přitáhla.

„Nebojte se mě,“ uklidňoval ji Klymek, neboť si uvědomil, jak je špinavý a otrhaný, „nejsem žádný pobuda, i když tak vypadám. Jdu sem pro sůl.“

Dívka se obrátila a neřekla ani slovo.

„Tuhle chlapec má pravdu,“ ozval se nějaký muž. „Měla by ses postavit do houfu k ostatním, jenže ty pořád na rohu vyvoláváš, přidám vám kytičku . . . Kdo dneska ty tvoje macešky potřebuje?“

Muž seděl na zemi s nohama zabalenýma do staré deky. Na skráních se mu kadeřily husté šediny a tvář měl samou vrásku. Klymkovi se zdálo, že každá rýha na jeho obličejí se usmívá. Před mužem stály ve dvou řadách srovnané páry trepek, sandálů a plátěnek, velké, menší i docela malé, dětské. Zřejmě to byl obuvník.

Chlapík kývl na Klymka prstem:

„Odkudpak jsi?“

„Z Donbasu.“

„Tedy krajan. Povídáš, že sem jdeš pro sůl?“

Chlapec přikývl.

„Co za ni dáš?“

„Tuhleten pytlík.“ Klymek shodil uzel ze zad.

„Nerozumíš mi,“ usmál se švec a každá jeho vráska se rozjasnila. „Ptám se, co za ni dáš, a ne co na ni máš. Myslím jestli máš na výměnu nějaké oblečení nebo marky.“

„To nemám,“ povzdechl si chlapec a se zájmem si začal prohlížet vystavené boty. Co kdyby si některé zkusil, napadlo ho. „Mám předválečné pení-

KLYMEK

ze, za ty nic nekoupím,“ bezradně se usmál Klymek. „Musím jít nahoru,“ ukázal k horám s popraškem křídý, „tam je jí dost, že?“

„Jak to, že jdeš bos, ty nemáš boty?“

„Líp se mi jde.“ Klymek se nejistě podíval na ševce a hned dodal. „Mám brambory, nechtěl byste mi za ně dát tyhle plátěnky? Jenže ty brambory jsou malé...“

„Zkus si je.“

Chlapec si navlékl jednu plátěnku. Obutá noha v něm vyvolala takový pocit blaha, až zčervenal.

„Vyber si větší, aby se ti do nich vešly onuce, jinak tě v nich bude zábst.“

Chlapec poslechl, obul si větší pár a začal rozvazovat uzел.

„Ty brambory si nech, když jsme krajané.“ Švec si ukroutil cigaretu, s rozkoší si zapálil a zahalil se do oblaku kouře: „Sůl jsi už minul, hochu. Padesát kilometrů jsi ušel zbytečně. Naleziště je blízko Artemovska, snad jsi o tom slyšel.“

O tom městě už Klymek opravdu slyšel, dokonce je viděl asi před třemi dny z dálky.

„Blízko je vesnice se železniční zastávkou a jmenuje se Solná. Tak tam je sůl, ale tady,“ mávl rukou kolem sebe, „tady je samý vápenec a pískovec. Jo, slaná voda je tu v jezírkách, ale tu v pytli nedoneseš.“

Klymka polilo horko, nohy mu ztuhly a zanic se nemohl pohnout. Posadil se na polámané schůdky před obchodem, složil hlavu do dlaní a málem se rozplakal. Po chvíli se vzpamatoval.

KLYMEK

„Co dělat, tak se tedy vrátím,“ řekl se staženým hrdlem a knedlík, co mu vězel v krku, ho přinutil opět se rozkašlat.

„Nějak tě to vzalo, kamaráde.“ Švec mu přátelsky položil na rameno svou velkou tlapu s uhelným prachem zadřeným v kůži. Jeho ruce vypadaly jako pokropené šmolkou. „Jen se netrap, něco už vymyslíme.“

Opodál se objevili dva vojáci v černé uniformě se samopalem na rameni a německými plochými bajonety u boku. Došli až k dívce se šátkem a zastavili se.

„Hleďme,“ řekl jeden z nich v kšiltovce, zpod níž se drala tmavá čupřina. Opřel se koleny o dívčín vozík, předklonil se a drze si dívku prohlížel. Ta uchopila vozík za oj a přitáhla ho blíž k sobě. Ruce se jí třásly. Vojáci přešli bez zájmu kolem ševce a Klymka a voják v čepici se štítkem řekl kamarádovi:

„Viděls? To byla fešanda, co? Měli jsme ji sebrat.“

„Máme čas, to ještě stihneme.“

Lidé ve frontě si vzrušeně šeptali a vyptávali se jeden druhého, co je to za vojáky v neznámých uniformách.

„Turci to jsou,“ řekl kdosi.

„No ti nám tu ještě chyběli, svoloč!“

„Samozvanci,“ poznamenal tiše švec a lidé kolem se po něm ohlíželi souhlasně i ustrašeně zároveň.

„Něco se chystá.“

KLYMEK

Lidé zmlkli. Nastalo dusné ticho a ve vzduchu se vznášel narůstající pocit úzkosti z blížícího se nebezpečí. Klymek spatřil, že lidé se pomalu začínají vytrácet z trhu. Odcházeli beze spěchu, jako by dobře pořídili, a teď se svým pojízdným stánkem opouštěli tržiště.

Náhle se ozval zoufalý výkřik nějaké ženy:

„Co to děláte, pusťte moje dítě, slyšíte?“

Lidí se zmocnila panika. Bezhlavě se dávali na útěk, ve zmatku vráželi jeden do druhého a shazovali tlumoky a uzly ze zad. Tržiště mnohohlasně zasténalo a Klymek zaslechl slovo štára, které dosud nikdy neslyšel.

Lidská vlna se se zoufalým výkřikem přivalila k plotu, který se prohnul jako z gumy, zaskřípal po celé délce a zbořil se. Na ulici zatím už stály v husté řadě, téměř na krok od sebe, německé motocykly a vojenské vozy. Ozvalo se několik ran ze samopalů, vojáci stříleli do vzduchu. Dav se pokorně vrátil na tržiště, kde se černala spousta vojenských uniforem.

„Vybírají jen mladé,“ poznamenal švec a rozhlížel se přimhouřenýma očima do dálky. Usilovně se snažil něco zahlédnout v pohybuujícím se chumlu, kde se míhali lidé a vojáci. Obrátil se k dívce se šátkem:

„Sedni si ke mně a schovej ten šátek, září jako lucerna.“

Dívka byla bledá a dívala se na ševce tmavýma očima, rozšířenýma strachem. Poslechla, sundala si šátek a schovala ho pod cípy kabátku. Beze slova si

KLYMEK

sedla mezi muže a Klymka, zakryla si obličej rukama a dala se do pláče.

„Tak dost,“ řekl jí příkře švec. „Seď a buď zticha jako myška.“

Uprostřed tržiště se utvořil hlouček asi třiceti děvčat, mezi nimiž se tyčila nezvykle vysoká postava jediného mladého muže. Děvčata se k sobě tuli-la a tu a tam se ozýval pláč. Vojáci se na povel velitele obrátili a vedli zajištěné k východu. V patách za nimi se s hlasitým naříkáním a lamentováním vlekly starší ženy s taškami a uzly a šedovlasý sta-řec s čepicí v ruce a s dřevěnou protézou místo pravé nohy. Pohyboval se s ní nezvykle rychle, zřejmě z obavy, aby nezůstal pozadu a nevzbudil pozornost vojáků.

„Jsou to samí dědkové a báby, už jsme si to tu prohlídli,“ zaslechl Klymek a poznal hlas vojáka s kšiltovkou. Tentokrát byli tři. Blížili se a šlehali očima po všech tvářích.

„Kde je ta fešanda s tou kytkou? Říkal jsem ti, seber ji, ale tys měl dost času.“

„To víš,“ ohradil se druhý, „ještě by začala ječet a všichni by se pak rozutekli!“

Děvče se tiše rozplakalo a zašeptalo ševci:

„Pomozte mi, prosím vás!“

„Buď zticha a neboj se.“

Klymek vytáhl z uzlíku kabát s ustřiženými le-my, roztáhl ho a chystal se do něho zahalit dívku. Rozhlížel se kolem a v duchu si vyčítal: kdybych ho neustříhl, mohl teď být delší, ale vzápětí už mu hlavou kroužila jediná myšlenka: ať už odejdou, ať už jsou pryč!

KLYMEK

„Hele, kam se schovala!“

Klymek spatřil nad svým znetvořeným kabátem ruku v černém rukávu. Vzala dívku třemi prsty za bradu a zvedla ji. Děvče bylo přinuceno zaklonit hlavu a dívalo se na vojáka očima plnými slz.

„Pročpak pláčeš, krasavice, kdo ti ublížil?“

„Nech to dítě na pokoji,“ řekl tiše, ale rozhodně švec.

„Co?“ ozval se voják a pohlédl na něj zpupnými šedými očima, „co to breptáš?“

„Nech to dítě, říkám,“ stručně opakoval švec.

„Vstaň!“ vyštěkl muž velitelsky a napřímil se. „No tak, bude to?“

„Nemám se nač postavit,“ usmál se trpce švec a díval se do neurčita někam mezi vojákovy kolena. Muž v černé uniformě ho krátce a tvrdě udeřil pěstí do obličeje. Švec se sklonil, ale neupadl, stačil se opřít rukama o zem. Voják vztekle odkopl botou deku, ale vzápětí ustoupil o krok a tvář se mu zkřivila. Muž seděl na zemi na jakémsi vozíku s dřevěnými válečky místo koleček, sbitém z několika prken, a vedle ležela dvě malá prkénka s držátky potaženými kůží, jimiž se beznohý odstrkoval.

„Ty smrkáči,“ bez zášti řekl švec s rukou na zkrvavělých ústech a stále se díval někam mimo vojáka. „Já nechal nohy v dole, aby ses mohl ohrát, a ty mi za to dáš do zubů!“

Voják zakašlal do dlaně, otřel si ústa, jako by chtěl smazat ošklivý zážitek, a zase se obrátil k dívce.

„Mám tě snad prosit?“ procedil mezi zuby,

KLYMEK

uchoopil ji za ruku a smýkl s ní. Dívka vykřikla, sesula se na kolena a šátek jí vypadl zpod kabátku. Rozprostřel se na zemi jako kousek louky. Klymek chytil dívku za volnou ruku a začal křičet:

„Pusťte ji, je to moje sestra, slyšíte? Stará se o mě místo matky!“

„Nech toho dědka s dětmi, Stěpo,“ řekl třetí voják, když se na Klymkův křik začali sbíhat lidé. „Pojďme, bez té holky se taky obejdeme.“

„Tak si tedy jdi,“ nerad pouštěl děvče voják v kšiltovce. „Stejně daleko neutečeš!“

Vojáci si to namířili k tržišti a brzy se ztratili za vraty.

„Tak vidíš, to bylo strachu, a už jsou pryč,“ obrátil se švec k dívce a stále ještě si utíral zraněné rty dlaní. Dívka klečela a dívala se na zelené a červené květy svého šátku pohozeného na zemi. Klymek ji pevně držel za ruku zkřehlými prsty a silně kašlal.

Nějaká žena podala ševci kapesník, ale on odmítl:

„Tisíckrát děkuju, ale to není potřeba. Olížu si to, aspoň se mi bude rána dobře hojit.“

Ženy s trakaři se pomalu rozcházely a napůl vyděšeně i soucitně se ohlížely. Jejich trakaře se rozjížděly a nenamazaná, skřípající kolečka si stěžovala: co je to teď za trh, žádná zábava se neužije, jarmark leda pro kočku.

Mezitím se dívka vzpamatovala. Vzala ševce za ruku, hladila ji drobnými prstíky a mezi pláčem šeptala:

KLYMEK

„Děkuju vám, pane, moc vám děkuju. Kvůli mně vás tak zřídil, je mi to tak líto. Nikdy na vás nezapomenu.“

Švec si zlehka vyprostil ruku.

„Co pláčeš, je to pryč, a buď ráda. Máš to domů daleko?“

„Pár kilometrů, byla jsem na práci v Donbasu a teď se vracím domů.“

„No tak to určitě dojdeš,“ žertovně zkrabatil obočí. „Ale radím ti, hoď na sebe nějaké staré hadříky a šátek si uvaž tak, aby ti nebylo vidět ani kousíček tváře. Nechoď středem města, puš se postranními uličkami za město. Já tě na své mašince doprovodím,“ zašklebil se a ťukl do svých prkýnek, kterými se odstrkoval.

Dívka ho poslouchala a dětsky pokyvovala hlavou. Pak se uplakanýma očima provinile podívala na Klymka.

„Děkuju ti a odpusť mi, že jsem se tě předtím tak lekla. Věř mi, že bych byla ráda, kdybys opravdu byl mým bratrem,“ řekla srdečně a slabě se usmála, „žijeme s mámou samy, otec je na frontě, mohl bys být u nás.“

„Musím se vrátit.“

Kolem táhla vozík jakási žena v modrém plášti s nohama naboso obutýma do gumových přezůvek.

„Hej, mladá paní, nechceš vyměnit sůl za pěkné sandály? Vyber si!“

„Ráda,“ zastavila se žena s vozíkem. „Ale jak jsem slyšela, chtěl jste za ně dřív pět sklenic mouky a teď chcete sůl?“

KLYMEK

„Tenhle chlapec,“ ukázal prstem na Klymka, „je můj krajan a potřebuje sůl. Zatoulal se sem až z Donbasu, ušel dvě stě kilometrů a myslel, že tu dostane sůl. Chci mu pomoci, aby nešel domů s prázdnou.“

Žena se letmo podívala na Klymka.

„To je mi líto, ale skoro všechnu jsem rozdala. Pořád mě někdo prosil, dejte nám, teto, alespoň špetku, docela maličko, co se za nehet vejde, a já rozdávala a rozdávala. Zůstalo mi tak asi deset skleniček.“

„Deset skleniček!“ žasl Klymek a v jeho představě to byla celá hromada. Rychle zápolil s kapsou a snažil se z ní vydolovat peníze.

„Doma mi ještě trochu soli zbylo. Přivezla jsem si ze Solné před válkou dva pytlíky, ale s sebou mám už jen tak na dně.“

Žena vytáhla z vozíku pytlík z rezného plátna.

„Dejte, kolik máte, a vyberte si tady boty, jaké se vám líbí.“ Trochu se zamyslel a dodal: „Chlapec by vám mohl pomoci s vozíkem domů a vy byste mu na oplátku přidala trochu soli, co říkáte?“

„Já vám, teto, nanosím vodu a naštípám dříví a vůbec vám se vším pomůžu, namouduši.“ Klymek stále zápasil s drátkem v kapse, než se mu ho podařilo rozplést, ale nakonec přece položil před ženu všechny peníze, co měl. Nejistě se usmíval a dychtivě se na ni díval horečnatýma očima.

„Nepotřebuju peníze, chlapče. To víš, že ti doma přidám sůl, kolik budeš chtít.“ Odmlčela se a zřejmě se ponořila do svých starostí. „Poslyš-

KLYMEK

te,“ obrátila se k ševci, „co myslíte, že bude dál?“

„Co by bylo! Až přijdou naši, tak vám všem ušiju kožené holínky a zahraju na housle nebo na harmoniku. A vy mi za to zatancujete, aspoň doufám. Kdysi jsem taky rád tancoval,“ zasmál se rozpačitě, „uvidíte, že to tak dopadne, jak jinak?“

Dívali se na jeho smavé vrásky kolem očí i po celé tváři a cítili, že se nad celou pochmurnou ulicí i nad tržištěm plným smetí najednou vyjasnilo.

Švec vytáhl ze svého pojízdného sedátka starý vojenský tlumok, pečlivě do něho nakládal zbylé páry bot, pevně ho zavázal a hodil si popruhy na záda.

„Co naplat, pojedeme, už jsme si tu dost užili. Ty se dej za mnou, děvče, budu ti ukazovat cestu.“

Vzal si svá „odstrkovátka“, pevně se jimi odrazil a vyjel.

Ostatní šli pomalu za ním. Švec se ještě ohlédl na Klymka:

„Jak se vůbec jmenuješ, krajane? Klymek? Tak buď hodně zdrav a vydrž, zrovna blízko to nemáš. Ale jak vidím, tak jsi náramně rozumný chlapec. A vy, fešando, pomozte mu trochu,“ obrátil se na ženu a pak už se neohlédl a jel pořád dopředu po kostrbatém chodníku, tu a tam pokrytém spadlým listím. Klap—klap, klap—klap, ozývaly se válečky jeho vozíku na nerovné cestě. Mladá dívka šla za ním se skloněnou hlavou a táhla svůj vozík na dřevěných kolečkách.

„A co my, pojedeme taky, teto? Ve dvou nám bude veselo,“ řekl Klymek.

KLYMEK

„Ty můj chuděrko,“ rozlítostnila se žena. „Vždyť ty jsi ještě holátko, vid’?“

„Nevím,“ řekl po pravdě Klymek.

Chytil se chladného okovaného držadla jejího trakáře a ještě se naposledy ohlédl za ševcem, který se pomalu pohyboval na svém pojízdném sedátku mezi lidmi. Ze stínu na slunce, ze stínu na slunce. Jeho klap—klap, klap—klap slyšel ještě chvíli, než docela ztichlo.

KLYMEK

5

První, co spatřil, když otevřel oči, byl velký, dokonale vykroužený kotouč rudého slunce v okně, který plul v šedobílém oparu. Začal usilovně přemýšlet, kde je, a když to objevil, zeptal se:

„Tetičko Marino, je ráno, nebo večer? Kde jste, teto?“ zeptal se tak tiše, že sotva slyšel vlastní hlas.

„Tady jsem, dítě,“ Marina se nad ním sklonila a dotkla se teplými rty jeho čela. „Zaplať pánbůh, už tak nehoříš. Byls rozpálený jako kamna. Je ráno, synku, sluníčko právě vyšlo.“ „Spal jsem dlouho?“

„To nebyl spánek, měl jsi tak vysokou horečku, žes o sobě nevěděl skoro tři dny. Házel jsi sebou jako ryba a málem jsi zbořil postel. Už jsem nevěděla, čím tě přikrýt, aby tě ta zimnice přešla.“

Klymek se zavrtěl pod těžkou duchnou a řekl: „Musím už jít.“

Chtěl se zvednout, ale záda, ruce i krk měl bezvládné a současně ho zalila vlna palčivého horka, až mu na čele vystoupil pot.

„Jen lež a nevstávej,“ zadržela ho Marina. „Kam bys chtěl jít, když jsi takhle nemocný. Až se trochu vzpamatuješ, tak se můžeš vydat na cestu. Teď hezky lež a já ti přinesu trochu mlíka,“ řekla a pohladila ho. „Když budeš mít hlad, vezmi si chleba, všechno tu máš připravené na židli.“

KLYMEK

Tři dny. Klymek si vzpomněl, že se asi nastydl tehdy v údolí, když odpočíval na brambořišti a dojídal poslední drobeček suchého chleba, co mu dal lékárník. Zavřel oči.

Za tři dny by jistě urazil polovinu cesty, možná i víc, protože zpátky se solí by se mu šlo lépe a taky by se nemusel každou chvíli zastavovat a ohřívát si nohy u ohníčku. Půjde stejnou cestou jako tenkrát, když s tetou Marinou vyklouzli úzkými uličkami ze Slavjanska a on spatřil daleko v poli boudu, v níž noc předtím přespal. A ještě dál za ní viděl železniční zastávku a pohledné malé městečko, kde seděl u zdi a čekal, až mu vrabčáci shodí dvě červivá jablka. Už se brzo dočká a vrátí se domů.

„To jsem rád, že jdeme spolu, teto,“ řekl tehdy radostně, zvedl trakař, nadšeně ho strkal před sebou a přitom si rychle a zeširoka vykračoval v nových plátěnkách, že Marina, jak se mladá žena jmenovala, mu sotva stačila a divila se:

„Kde se v tobě bere ta síla, když máš tolik v nohách, a ještě k tomu v zimě a o hladu!“

Klymek překypoval vděčností a cestou jí o sobě všechno vyprávěl, o strýčkovi Kyrylovi, Natálii Mykolajevně i kamarádu Zulfatovi, ale večer se začal zimničně třást a nedostal ze sebe už ani slovo. Ještě se stačil umýt teplou vodou v neckách, přičemž si kouskem mýdla náruživě jezdil po hubených žebrech, převléknout se do čisté, širokánkové mužské košile, vonící obyčejným jádrovým mýdlem jako strýčkova, a pak se složil. Jen cítil,

KLYMEK

jak mu někdo dává pít něco horkého a jak mu zuby drkotají o kraj plechového hrnečku.

Když otevřel oči, Marina už doma nebyla. Od-kopl peřinu a vstal. Ve světnici bylo čisto a útulno a slunce se odráželo od veselých, barevně vyšívaných ručníků na stěnách a červených a zelených kvítků na záclonách v okně. Na židli u postele ležel krajíc chleba namazaný margarínem a posypaný solí a dvě červená jablíčka. Klymek měl krutý hlad, ale ovládl se a zvolna se pustil do jídla. Snědl chleba a jedno jablko.

„Ty musíš počkat,“ řekl druhému jablíčku, „tebe si vezmu na cestu.“

Na lavici ležely jeho čistě vyprané a pečlivě složené věci a kalhoty, které mu dala Marinina sousedka po svém chlapci. Klymek se oblékl, hodil si přes sebe kabát a vyšel ven. Slunce ho řezalo do očí a dvě slzičky, které mu vyskočily na víčka, si otřel dlaní. Ve vzduchu byl cítit kouř ze spáleného listí v zahradách, právě tak voněl podzim v jejich vesnici.

Padá listí a já se tu jen tak povaluju, vyčítal si v duchu, musím se dát do práce.

V síni našel staré koště, zametl před prahem a pak vymetl listí z úzké cestičky vedoucí k brance, jak to děti dělaly každý podzim ve škole. Nato obešel zahrádku a dvorek a vyplel silný vzrostlý plevel za kůlnou. Měl radost, jak okolí chaloupky hned prokouklo. Hledal, co by tu ještě bylo k práci, a konečně objevil za záhonem zeleniny starou boudu na nářadí, zarostlou hustým býlím. Uchopil silný,

KLYMEK

rozvětvený trs u kořene, a v tom okamžiku zaslechl kdesi zdola tlumené kvokání. „Ko, ko, ko,“ zapípaly vyjukané slepice, ale zato kohout furiant zakokrhal z plna hrdla. Proto ten plevel, pochopil Klymek, ještě že jsem ho nevytrhal. Vrátil se do světnice, sedl si na postel a odpočíval, protože práce na dvorku ho unavila. To jsem zvědav, jak se dostanu domů, když mě zametání tak utrmácelo, pomyslil si s obavami a umínil si, že se před cestou pořádně nají a postaví se zas na nohy.

Brzo se vrátila Marina, celá uhřátá, s červenými tvářemi, a oči jí jen hrály. V ruce držela malý kytičkovaný kafáč s bělostnou čepičkou mléčné pěny.

„Tak přece jsi mě neposlechl,“ řekla trochu po-

hněvaně, a jak už ji znal, vysoko zvedla obočí. Hned se ale usmířila.

„Jsi chlapík. Jsou u vás v Donbase všichni takoví jako ty? Už jsem si všimla, že jsi zapracoval i na dvorku. Nesmíš se ještě pouštět do práce, Klymku. Uvědom si, že nemocný má ležet v posteli.“

„Když já musím zas dál, teto Marino,“ řekl Klymek tiše, „a měl bych vyrazit dneska, když jsem stejně už několik dní ztratil.“

Marina postavila hrnek s mlékem na lavici a bezradně se na něho zadívala. Hleděla na něho delší dobu, až jí v tváři zacukalo lítostí a oči se jí naplnily slzami.

„Poslyš, Klymku,“ zašeptala rozpačitě, „nechtěl bys u mě zůstat? Pořád myslím na to, že stejně nemáš kam jít. Cestou jsem si všechno promyslela a řekla jsem si: kluk je přece ještě nemocný a nej líp mu bude tady u mě. Tvoje učitelka s tím mimi-nem určitě najde svoje lidi a nějak si poradí. A já bych se o tebe se vším všudy postarala, koupila bych ti nové šaty a boty,“ mluvila překotně. „Zaplať pánbůh, jídla máme dost, Němci k nám zaskočí jen tu a tam, je tu klid. Až přijde můj muž z fronty, pánbůh dej, ať to přežije, vezmeme si tě za vlastního.“ V očích měla plno naděje a ještě cosi měkkého, laskavého, co mívají matky, když domlouvají dětem. Klymkovi jí bylo líto a slíbil:

„Přijdu vás brzo navštívit, teto Marino, jen co u nás nebude hlad. Určitě přijdu,“ díval se jí vděčně i provinile do očí, „ale teď se musím vrátit, oni mě čekají.“

KLYMEK

A to Klymek ani nevěděl, že zatím Zulfat den co den chodí do stepi k přechodu přes koleje a dlouze a ustaraně se dívá černýma unavenýma očima na cestu, co vede k hromadám hlušiny a uhelného prachu, odkud by měl Klymek přijít. Často ho doprovází Natálie Mykolajevna s malou Olinkou na ruce, dívají se tam spolu a oba si dělají výčitky. Zulfat, že Klymkovi tu cestu nerozmluvil, a Natálie Mykolajevna, že jeho odchod zaspala. Večer se vracejí domů ztichlou a hladovějící vesnicí a doufají, že je tam přivítá jejich modrooký, usměvavý Klymek, na kterého tak toužebně čekají. Ale svět-nice byla prázdná.

Klymek to nevěděl, uvědomoval si jen jedno — že ti dva na jeho návrat čekají.

Marina si povzdechla, otřela si oči šátkem a řekla už docela jiným, trochu rozčileným hlasem:

„Posaď se, vypij si mlíko a já ti zatím připravím věci.“

Přinesla z kuchyně sklenku a nalila do ní husté, teple vonící mléko.

„Toho kohouta byste měla podříznout, teto, vy-zradí vám slepice,“ řekl Klymek spiklenecky.

Marina se zasmála a zahleděla se na chlapce.

„Kdo z tebe vychoval takového dobrého hospo-dáře, hochů? Co je s tím kohoutem, je ho moc sly-šet?“

„Ze dvorka ne, ale když jsem přišel blíž, tak hu-lákal jako na lesy.“

„Já ho nechala volně běhat, ale on se tak napa-roval a kokrhal, zbojník jeden, že jsem ho musela

KLYMEK

zavřít do kůlny, aby se trochu uklidnil. Ničema, ještě někoho přivolá.“ Marina si povzdechla. „Nechtěla jsem ti to říct, pořád jsem myslela, že u nás zůstaneš, ale teď ti to povím. Němci včera poslali do Donbasu jeden nákladní vlak a dnes večer má jet odtud druhý.“

Klymek měl pocit, že mu hrud' sevřely kleště, začalo se mu těžce dýchat a polilo ho horko.

„Říkal mi to jeden známý, co mi nechal to mlíko. Před válkou byl totiž obchůzkářem na trati, ale teď ho propustili, že prý je moc starý. Dokonce mu i vyhrožovali, že když neodejde, tak mu vezmou krávu. Třeba by ti pomohl, Klymku, co myslíš, že bych s ním zkusila promluvit?“ Ani nečekala na odpověď a hned pokračovala: „Tak já se seberu a půjdu se k němu poradit, za radu nic nedám — ty zatím vypij to mlíko a trochu se prospí, aspoň do oběda, aby ses posilnil na cestu. Ještě ti přiložím do kamen.“

Klymek vypil rychle hlt mléka a pak ještě jeden. Obsah sklenky se zmenšil na třetinu. Chvilí přemýšlel a pak ji dolil vodou z hrnku na stole. Opět se napil a dolil a pak to opakoval ještě jednou. Teď už v hrnku nebylo mléko, ale namodralá břechka.

„Co to děláš,“ ozvala se mezi dveřmi Marina.

„Dolívám mlíko,“ přiznal se Klymek.

„Vodou?“

Mlčky sklopil oči a přikývl.

„Směl bych si vzít s sebou domů aspoň láhvičku mlíka?“ zeptal se nesměle, „snad ji dovezu.“

Vypil ještě trochu už čistého mléka bez vody,

KLYMEK

svlékl se a lehl si. Díval se do okna a čekal na poledne tak dlouho, až usnul.

Byla už skoro tma. Na železniční zastávce nebylo vidět ani světélko, ani tam nebylo slyšet lidské hlasy. Jen staříčká lokomotiva chraptivě odfukovala a vyhazovala tu a tam nějakou jiskru k podmračené obloze.

Příkládají do kotle, uvědomil si Klymek, jinak by nelítaly jiskry. Padají z komína, jen když je stroj v chodu, a teď před odjezdem potřebují zvednout páru.

Klymek to znal už dávno od strejdy Kyryla. V lokomotivní kabině zatím vyhasly rudé záblesky ohně, dvířka se zavřela a skřípání lopaty o uhlí už nebylo slyšet.

Klymek byl vzrušený, uvědomoval si, že už co nevidět vyjedou. Seděl na jedné ze střešních tašek, které se povalovaly před budkou na nářadí u trati, a Marina zatím šla vyhledat známého železničáře.

Od konce nákladního vlaku bylo slyšet slabé cinkání kladiva o kolejnici. Zvuky se blížily, a když se dostaly skoro až k budce, kde seděl Klymek, najednou ztichly. Místo nich zaskřípala střešní taška u jeho nohou a bylo slyšet Marinu:

„Je tu některý vagón prázdný?“

„Všechny jsou prázdné,“ odpověděl jí starý, ale jasný hlas. „Ať si ten chlapec vyleze do druhého vagónu od konce, už je tam pár lidí. Jenom otvírejte dveře potichu.“

Klymek zahlédl černý stín obchůzkáře se zobco-

KLYMEK

vitou olejníčkou v ruce a vzápětí se zase ozval zvuk kladiva na kolejích.

Vtom se vynořila Marina ze tmy jako stín a zašeptala: „Pojď, synku, naši přátelé nám pomohli, povedlo se to.“

Obratně si hodila Klymkův uzlík na záda a vzala ho za ruku:

„Musíme se protáhnout tudyhle za čekárnou, aby nás neviděl nový náčelník, povídá se, že je to lump.“

U předposledního vagónu chvíli stáli a poslouchali, potom Marina lehce zaťukala na dveře a řekla šeptem: „My jsme našinci, pusťte nás!“

Černá skulina ve vagónu se rozšířila a dveře se otevřely.

„Já vám pomůžu,“ ozval se mužský hlas a mezi dveřmi se objevila ruka.

Marina jí podala uzlík, tiše zavzlykala a objala Klymka. Pak ho políbila, zmáčela mu tváře slzami a vroucně zašeptala:

„Sbohem, ty můj synku,“ řekla dojatě. „Tak jsem tě chtěla mít u sebe, už tenkrát jsem to chtěla, když jsme šli spolu z města, a když jsi stonal, mohlo mi to srdce utrhnout. Tak aspoň přijed,“ a vzala ho za ruku, „jenom už nechoď pěšky, je to moc daleko.“

„Já na vás nezapomenu, teto Marino,“ řekl pohnutě Klymek. „Určitě k vám brzo přijedu a za všechno vám děkuju.“ Lokomotiva slabě zapískala. Marina Klymka ještě jednou políbila, zahřmotily nárazníky a vlak se dal do pohybu.

Ve vagóně to zavonělo borovými hoblinami,

KLYMEK

vlak se na kolejových spojích vždy zhoupł a zaráchotil, a když pak nabral rychlost, házelo to s ním ze strany na stranu.

Muž, pravděpodobně ten, který Klymkovi pomáhal, dlouho nemohl rozškrtnout sirku. Když se konečně ukázal plamínek, spatřil Klymek v koutě hromadu hoblin, na nichž sedělo pět žen s košíky a pytli plnými potravin. Ženy se dívaly do plamínku temnýma odvážnýma očima.

To jsou naši, pomyslel si Klymek, z Donbasu, a studený vagón rachotící po kolejích nevládnou nocí mu připadal hned útulnější.

Muž si mezitím zapálil cigaretu a řekl Klymkovi už potmě:

„Vem si piliny a podestel si je pod hlavu, po cestě si zdřímneš.“

„To nemusí být, já umím spát vsedě,“ odpověděl chlapec vesele. Posadil se ke dveřím, přitiskl se zády ke stěně vagónu, která se rytmicky kývala sem a tam a ukolébávala ke spánku. Díval se škvírou mezi dveřmi na oblohu, na níž nehybně stály tmavé, rozkošatělé mraky, zatížené deštěm. Mraky občas zakrývaly drobné hvězdičky, ty se zas chvílemi osvobozovaly z jejich zajetí a chlapci se zdálo, že mraky uhánějí zároveň s vlakem. Nákladňák jel těžkopádně a škobrtavě. Tu nabíral rychlost a šíleně uháněl, pak znenadání prudce přibrzdil a opět se rozjel s rychlostí blesku. Ale najednou zůstal stát uprostřed stepi a od předního vagónu u lokomotivy bylo slyšet německé povely a hulákání.

Ženy v koutě zmlkly a muž uhasil cigaretu. Kouřil často a v záblescích hořící cigarety bylo vidět jeho starou vrásčitou tvář s huňatým obočím.

Vlak se dal znovu do pohybu, pomalu projížděl nocí a slabě pískal bůhví proč. Strýcova lokomotiva byla jiná, proletěla stanicí jako uragán. Když Klymek zaslechl její junácký pískot ještě před semaforem, sotva stačil vyběhnout z domu, aby strýčkovi Kyrylovi zamával, mohl už jen zahlédnout, jak se usmívá a mává a jak jeho vlnitá kštice vlaje ve větru. To byla veselá a moudrá mašinka. Uměla unášet lidi, kavalírsky smekat šošolku kouře pod kola vlaku a nepozorovaně, jako dlouhý, černý had, se přihrást až k domu, vysadit tam strýčka Kyryla i s plechovým kufříkem v ruce,

KLYMEK

hlučně zatroubit na pozdrav a zacouvat až k nádraží.

Stávalo se, že někdy na delší dobu docela zmizela, celé dny ji nebylo vidět a strýčka nechávala doma. Nejčastěji to bývalo o svátcích, kdy depo, šachta, klub i škola zářily v noci girlandami červených, modrých, žlutých a zelených světel, která hasla až při východu slunce, z oken ve vsi se ozývalo vyhrávání gramofonů a v železničářském domě bylo slabými stěnami z bytu do bytu slyšet sváteční besedování. Strýček Kyryl v bílých, vyžehlených kalhotách a v modré košili volně přepásané hedvábným pásem oblékl Klymka do námořnického obleku a na hlavu mu posadil námořnickou čepici bez štítku. Obul mu sandály z chromové kůže, které krásně vrzaly, vzal ho za ruku a pak šli spolu do cukrárny pro zmrzlinu, cukroví a gumové hady. Vítr si pohrával se stužkami čepice a lechtal jimi chlapce po hubeném krku. Klymek si nacpal kapsy cukrovím, lízal kopeček zmrzliny a strýček si ho přitáhl k sobě a řekl:

„Teď běž domů, zdržím se ještě s kamarády.“

Oči měl úsměvné i smutné zároveň, jeho pohled nebyl nikdy veselý a bílé vlnité vlasy mu svítily na slunci jako hedvábí . . .

Zasadíme se Zulfatem u jeho hrobu višni, rozhodl se Klymek a položil si hlavu na kolena. Na jaře pokvete bíle, v létě se bude blyštět rudými višničkami a lákat špačky a na podzim zasype hrob ze všech stran zlatým listím.

Vagón se houpal stále víc a víc a stužky námoř-

KLYMEK

nické čepice Klymka na krku měkce a něžně šimraly.

Probudil ho silný rachot dveří. Na pozadí šedého deštivého dne hned nepoznal urostlého Němce v uniformě beze zbraně, s dlouhými koženými rukavicemi až po loket. Němec mlčky posvítil baterkou do všech koutů, rozkročil se, zhasl baterku a náhle zařval, jako když vystřelí:

„Heraus!!!“

První šel ke dveřím starý muž, který ustavičně kouřil. Měl košík a malý uzel. Němec na něho čekal u dveří a hněvivě hleděl zpod zachmuřeného obočí. Když se stařec přiblížil, Němec se zaklonil, otočil se na jedné noze a druhou prudce kopl muže pod kolena. Stařec vyjekl a po hlavě vypadl z vagonu. Voják se opět postavil do stejného postoje a čekal na ženy. Klymek se pokusil otevřít zadní dveře, ale ty se ani nehuly, zřejmě v noci namokly. Ženy křičely bolestí, jak je Němec surově jednu po druhé vykopl z vagonu stejně jako starého muže. Mlčky, nelítostně, ze všech sil. Klymek s uzlem na zádech namáhavě vstal a šel ke dveřím. Celou dobu surovce sledoval a všiml si, že kope jen pravou nohou, a napadlo ho, že by mohl zleva kolem něho vyskočit ven. Tři kroky od dveří se sehnul, až se mu uzlík posunul na hlavu, stočil se ještě trochu doleva od Němce a skočil do prázdna. Ve vzduchu udělal přemet, skulil se po příkrém, namoklém náspu a dopadl hlavou přímo do louže. Uzlík ho prudce udeřil do krku. Pokusil se vstát, ale na prsou a v koleně ucítil silnou bolest, že zasténal a po

KLYMEK

břiše se plazil ven z obrovské kaluže. U prvního vagónu stál hlouček Němců, kteří kouřili a hlasitě se smáli. Když k nim přistoupil násilník z vlaku, skupinka ho obklopila a řehot zesílil.

Brzo nato se vlak rozjel.

Klymek si začal třít kolena a prsa. Ještě dobře, že mu Marinina sousedka poslala po synovi kalhoty. Byly mu sice velké, ale zato z pevné látky, jinak by mu na kůži nezůstalo zdravé místočko. Jakmile bolest trochu povolila, vyškrábal se chlapec konečně na násep. Blízko, asi tři kilometry odtud, spatřil železniční zastávku a hned ji poznal, byla vzdálená asi šedesát kilometrů od jejich vesnice. Klymek se vyšplhal ještě výš, na loučku s vysázenými akáty, a před sebou, nedaleko ve stepi, zahlédl starého muže z vlaku i ženy s uzly na zádech. Šli pomalu, shrbení pod tíhou nákladu. Chlapec se pustil za nimi.

Deštěm nasáklá step hořce voněla pelyňkem a tiše v ní šuměl vítr. Nízko nad zemí plynuly mračky a zakrývaly sluneční paprsky.

KLYMEK

6

Příštího dne došel Klymek na svou zastávku. Byl jasný, svěží podvečer, jaký obvykle přichází po dešti. Rosa se něžně leskla na zdupané trávě podél trati a slunce, které sotva dosáhlo na vršek nejvzdálenějšího pahorku, se karmínově odráželo v každé její kapičce.

Chlapec šel pomalu, byl už velmi unavený. Pytlík se solí a potravinami si střídavě přehazoval z jednoho bolavého ramene na druhé. V pytlíku měl také láhev s mlékem, která se zázrakem nerozbila, když vypadl z vagónu. Šel bez zastávky, neschoval se, ani když pršelo, oblékl si kabát s utrženými lemy a houževnatě pokračoval v cestě. Šel pomalu také proto, že už nemusel pospíchat. Jejich vesnice už tamhle vykukuje skrz lesík s holými stromy bez listí, tam za rezavými kolejemi je železná nádrž zřícené vodárny a nad důlní věží se třepetá kouř. Hoří ruda. Ve vsi tu a tam klikatě stoupají vzhůru sloupky dýmu a nad lesíkem se splétají v šedý mrak.

Už je doma.

Umínil si, že nepůjde přes vesnici. Na přejezdu uhne vlevo a pustí se po kolejích. Vyhne se staniční budově a spáleništi na místě jejich bývalého domu a bude doma co by dup. Jemně zaťuká na dve-

KLYMEK

ře. Natálie Mykolajevna se napřed zeptá: kdo tam? a hned nato se ozve: pojdte dál. Klymek se té představě usmál a mimoděk přidal do kroku.

Náhle od vsi tupě zazněl výstřel a pak krátce zaštěkal samopal. Že by zase Italové? blesklo mu hlavou. Tehdy při té zběsilé honičce za slepicemi to vypadalo, jako by ve vsi zuřil boj. Kdepak by se tam ale teď vzaly slepice, vojáci je přece do jedné vystříleli.

Opět práskl výstřel, už blíž, a kulka zasvištěla vzduchem kdesi nad ním. Vtom si Klymek všiml, že od trati proti němu běží nějaký muž, bosý, v rozhalené košili a rozepnuté vojenské blůze bez řemenu. Utíkal jako blesk a stále se ohlížel. Na že-

lezniční přejezd vyskočili další dva muži v černé uniformě. Jeden z nich si klekl na koleno a vystřelil. Bosý muž uskočil stranou.

Tehdy Klymek pochopil.

„Běžte tudy,“ zavolal na něj a ukázal mu napravo. „Tam je rokle!“

Od trati zapraskala dlouhá dávka výstřelů ze samopalů. Klymka něco uhodilo do prsou, ostře a palčivě, a před očima mu vzplanuly rudé plamínky.

Chytil se za cíp haleny, tiše vykřikl a upadl. Z prostřeleného pytlíku se na cestu začala tenkým bílým pramínkem sypat sůl.

„Klymkú-ú-ú! Klymkú-ú-ú!“ zaslechl ještě z horké tmy, a pak už nebylo nic.

Od trati k němu se zdviženými pažemi divoce utíkal kamarád Zulfat,

klopýtal,
padal,
znovu vstával
a hnal se dál jako vítr.

KLYMEK

KLYMEK

HRYHIR TUŤUNNYK
KLYMEK

HRYHIR TUŤUNNYK
KLYMEK

Ilustrovala Bohunka Waageová
Graficky upravil Richard Maršák
Z původního ukrajinského vydání Klymko,
vydaného
nakladatelstvím Veselka v Kyjevě roku 1976,
přeložila Jaroslava Bitzanová
Vydal jako svou 6948. publikaci Albatros,
nakladatelství pro děti a mládež,
v Praze roku 1985
Odpovědná redaktorka Eva Dolejšová
Výtvarný redaktor Jindřich Kovařík
Technická redaktorka Eva Rajská
Ze sazby písma Baskerville vytiskla
Severografia, n. p., závod Velký Šenov
4,62 AA (text 2,90, ilustrace 1,72), 4,67 VA
Náklad 10 000 výtisků První vydání
13-760-85 14/55
Vázaný výtisk 16,— Kčs

Pro čtenáře od 9 let

albatros

13-760-85

14/55

Vázaný výtisk 16,- Kčs